БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үнезилеттирилгеннен

1953 май 29 ПЯТНИЦА № 103 (2788)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелинде (1 арын).

Бистиң областың колхозтарында (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: **Х. Тембирель.**—Хову бригадазында агитация ажылы. **В. Волков.**—Часкы тарылга үезинде партия эге организациязы (2 арын).

М. Демченко.—Камгалганың чуруму—улус ажылгагыйының улам көдүрүүшкүнүн быразы (2—3 арыннар).

И. Жуков.—Сад ажылының улам көдүрлүүшкүнү дээш (3 арын).

Областың колхозчу малчыннарында (3 арын).

Делегейде болуп турар чоруктарының доңчулазы (4 арын).

Кореяда тайбынчылыгла дугайында чугаалажымышкыннар (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Бокс талазы-биле Европаның бирги черинде (4 арын).

Ажылчы чонга ажыктыг, чөп дыштанылганы бээр

Бистиң социалистиг Төрөөн чуртувуста кижилер дугайында сагыш салыышкындан бедик өске кандыг-даа сонуургал чок.

«Делегейде бар бүгү-ле үнелиг капиталдарның иштинде эң-не үнелиг болгаш эң-не шиитпирлиг капитал болза, кижилер, кадрлар болур»—деп эш Сталин бисти өөредип келген.

Совет кижилериң кадыкшылдыг амыдралының, оларның соксаал чок өзүп турар хереглелдерин улам долузу-биле хандырарының дугайында күрүнеңиң сагыш салыышкыны бүгү-ле үүлдерден илереп турар. Ол дугайы бисте күш-ажылдың байдалын улам экижидериниче кайы хире хөй акша-хөрөнгүни үндүрүп турарындан, чурттаганың, культура-амыдырал албан черлериниң тудуушкунунуң хемчээл чок калбарыышкынындан, азып-чем болгаш детпүр барааннарынга өртектериниң чайгылыш чок чиигелдезинден мырынай-ла келген.

Совет улустуң материалдыг болгаш культуралыг деңнелин соксаал чокка бедидери бистиң партиявыска, Совет чазакка дээдi хоойлу болуп келген болгаш моон соңгаар-даа болуп арттар. Бо чылдың март 9-та И. В. Сталинны орнукшударының кажыыдалдыг митингизинге эш Г. М. Маленковтуң чугаалаазы болза: **«Иштики политика талазы-биле бистиң кол сагыш салыышкынывыс чүдел дизе, ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның, бүгү совет кижилериң материалдыг чаагайжылгазының улам ыңайгы экижилгезин чайгылыш чокка чедип алыры болур. Чоннуң чаагайжылгазының, ооң материалдыг болгаш культуралыг хереглелдерин максимальдыы-биле хандырарының дугайында сулараашкын чокка сагыш салыр хүлээлге бистиң партиявыска болгаш Совет чазакка хоойлу болур».**

Ажылчы чоннуң амыдырал деңнелин экижидериниң, ооң кадыкшылын быжыглаарының талазы-биле бисте база бир чүгүла чүве болза, совет кижилериң дыштанылгазын чөп организастаары болур. СССРЭ Конституциязы болза, ажылчы чонга чыл бүрүде үүгле ажыл төлевирлиг шөлөөни тыпсын турар эвес, харын санаторийлерниң, дыштанылга бажыннарының, курорттарының, клубтарының калбак четкизин ажыглаар арганы база берип турар.

Ажылчы чоннуң дыштанылгазын организастаарының үнер чарыгдалларының улуг кезиин Совет күрүне бодунга хүлээнип турар. Чурттуң кадыкшылга черлеринге боттарының өөлчеглиг шөлөөзин эрттирип турар ажылчын, албан-хаакчыттарның саны чыл-бүрү улам өзүп турар апарган. Бо чылын үүгле профәвилелдериниң эргезинде санаторийлерге, дыштанылга бажыннарынга, курорттарга безин 3 миллион ажыг кижилер күрүне страхованиезиниң күселибиле халас путёвкаларны ап, эмненик болгаш дыштанырлар.

Хөй-хөй совет бедүүн кижилер Эвилелдиң Кавказта, Крымда, Прибалтикада, Сибирьде кайгамчык эки кадыкшылга черлеринге барып, боттарының кадыкшылын быжыглавышкан, моон соңгаргы чогаадыкчы күш-ажылга ажыктыг немелде күштерни алырлар. Оларның аразында бистиң областың каш-каш оң ажылчы чоннары, школачылары болгаш пионерлери киришкен турар.

Ажылчы чоннуң кадыкшылын быжыглап, дыштанылгазын организастаарының кайгамчык эптиг үезин—чай келген. Областың үлетпүр бүдүрүлге, албан организацияларының ажылчын, албан-хаакчыттары, инженер-техниктиг ажылдакчылары өөлчеглиг шөлөөзин ап эгелөөн, школачы ургуларның чартык кезии чайгы дыштанылгазынче киришкен. Мынчангаш бо чүүл хемчегни организастыг бедик деңнелге эрттирер талазы-биле областың партия, совет, ылаңгыя профәвилелдер, кадык камгалад органнарының мурнунга ам соңгарлаалышкын чок сорулга саллыныр турар.

Ынчаарга ажылчын, албан-хаакчыттарның, колхозчу тараачыннарның, оларның школачы ургуларының чайгы кадыкшылга хемчегларинге белеткелди профәвилел, кадык камгалал, улус өөредилге органнары четпес чорудуп, ону чедир үнелевейн барганының уламындан эрткен чылдагы дыштанылга сезонунда биче эвес четпестер болдунган турган. Областа карачаңгыс кадыкшылга чери «Чедер» курорттуң база Кызылдың дыштанылга паркының болгаш пионер лагерьлериниң септелге, дерилгези, бай, оларга улуртукчу болгаш техниктиг ажыдакчыларның шилип алыышкыны четпес болганы-иле кадыкшылга, дыштанылга хемчеглериниң деннели куду, культура-массалыг, политикижизидилгелиг ажыл санларгай байдалга эрттирип, чеченнидге багай организастатынган.

Областың кадык камгалал органнары ажыдакчыларының кадыкшылының шинчилгезин, анаа хайгаараалды четпес организастаан, а профәвилелдериниң обкомнары төп болгаш областа-даа кадыкшылга черлеринге баар улустарга путёвка тыпсыышкының чөп чорутпаан. Кадык камгалал, профәвилел органнары областа эмнелге-кадыкшылганың кайгамчык таарымчалыг черлери бар турбуже, оларга курорттар болгаш дыштанылга бажыңнары организастаарының айтырыын мынчага шиитпирлеп чадаан.

Амгы дыштанылга сезонунда бо бүгү четпестерни болдурбас төлөөде, анаа дүрген болгаш эки шыварлыг белеткелди хандырар херек. Анаа хамаарыштыр баштайгы өөлчегде «Чедер» курорту, бүгү-ле пионер лагерьлерин, ургуларга кадыкшылга шөлөрин эң чоокку хуусаада шыварлыы-биле септеп дерөөн, хүлөөп алыышкынга шуут-да беден болдурары чугула. Өскүзүлү чогуур өйүнде үлегерлиг белеткендирер талазы-биле партияның Кызыл хоорай, район комитеттери, ажылчы чоннар депутаттарының хоорай, район Советтери, ВЛКСМ-ниң обкому, хооркому, түс-түс райкомнары болгаш областың албан организацция черлери профәвилел, улус өөредилге органнарынга бүгү таланың практиктиг хуалламчызын көргүзер ужурлуг.

Кадыкшылга хемчегларинниң чедиишкинин шиитпирлеп, эки организацияны ону удуртуп башкарар кадрларның билиниң деннелинден, дуржулгазындан, организакчы, инициативчи чоруудан бүрүн хамааржыр чүве болганда, улуг-даа, биче-даа чоннуң кадыкшылга черлеринге ажылдакчылар шилип алыышкының чөп болгаш дүрген шиитпирлевишаан, түс-түс ажылдаар черлеринге амдыгаштан эгелеп быжыглаан, оларга хүн-бүрүүн боттуг хуалламчызын көргүзе чогуур.

Курорттарга, дыштанылга бажыңнарынга, санаторийлерге, пионер лагерьлериниге, ургуларга шөлөринге баар кижилериң кадыының шинчилгезин дүрген доозарынче, бүгү кадыкшылга сезонунда эмнедикчи, дыштанылчы бүрүзүнге медицина хайгаралын доктаамал боттандырарыиче, төп болгаш областа-даа кадыкшылга черлеринге баар кижилерге путёвка тыпсыышкының шын хуваарынче онза кичээнгейни профәвилел, кадык камгалал органнары салыр ужурлуг.

Кадыкшылга черлеринге келген кижилер боттарының эмнедилге, дыштанылгазын ажыктыг, солун байдалга эрттирген турзун дээш, оларга культура-массалыг, политикижизидилгелиг ажылдың бүгү-ле хевирлерин организастаарының чепсектерин: библиотекаларны, спорт шөлөрин, музыка хереклелерин болгаш өскелерин-даа четчелеп тургускуваар, оларны доктаамал байдалга ажылдыр, кино, концерттер көргүзүүн, лекция, илеткелдер номчулгазын үзүктел чок организастаар херек. Кадыкшылга черлериниң аъш-чем хандырылгазынче онза кичээнгей салып, бүгү сезоннар дургузунда оларга байлак ассортиментини тургусса чогуур.

Кызыл хоорайның чурттакчы чоннуң карачаңгыс дыштанылга чери—даштакылганың болгаш культураның Гастелло аттыг паркын үлегерлиг корум-чурумга тургузуп, анаа сезон дургузунда чорудар культура-массалыг, политикижизидилгелиг хемчегларниң тодаргай планын ажылдап кылгаш, чонну массалыг хөгөөшкиниң бүгү-ле хевирлеринге хаара тудар херек.

Ажылчы чоннуң чайгы дыштанылгазының үезинде кадыкшылды быжыглаарының чугула чепсээ—күш-культура, спорттуң шимчээшкиниң калбартып, хоорай, кедээниң спорт шөлөрин тарымчалыы-биле дерип чепсеглөөш, оларга бүгү-ниитиниң массалыг спорт маргылдааларын, шенелделіг өөредилгелерни шын организастаза чогуур.

Ажылчын, албан-хаакчыттарның, школачыларның чайгы дыштанылгазының үезинде областың төөгүлүг черлеринге бойдус байлактарының шинчилелинге коллективтиг экскурсияларны, туристиг походтарны эвилелдеп, оларга дыштаныкчыларны массалыы-биле хандыкшыдары чугула.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң II сессиязын чыылдырар дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң II сессиязы 1953 чылдың июньнуң 18-те Кызыл хоорайга болурун ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскому область Совединин депутаттарынга дыңнадып тур.

Сессияга чугаалажыры-биле моон адаанда айтырыгларны облкүүском киирип турар:

1. 1953—1954 өөредилге чылдарынга школаларның белеткелиниң дугайы.
2. Соңгукчуларның чагыгларының күүселделериниң талазы-биле хемчеглериниң дугайы.

ТЫВА ОБЛКҮҮСКОМ.

Совет Эвилелинде

Башкыларның чайгы дыштанылгазы

НОВГОРОД. Дыштанылга бажыңнарынче болгаш санаторийлерге областың башкыларының бир дугаар бөлүү үүнүвек. Эге болгаш ортумак школалар ажылдакчыларының профәвилелдериниң обкому Ленинградтың чоок кавызында турар дыштанылга бажыңнарынче чүе-чүү путёвкаларны чоруткулаан. 50 кижи Кара далай ариндe «Хүн» деп дыштанылга бажыңчыга дыштанар, 137 башкылар Крымның болгаш Кавказтың санаторийлерине чаар.

Чүе-чүе башкылар Москваның, Ленинградтың, Сочиниң, Ялтаның, Кисловодскиниң солун чүүлдери-биле таныжар, Пушкин дагларынга баарлар. Ортумак школаларның биологияның 30 башкылары Мичуринекиге баар.

Башкыларның чайгы дыштанылгазын организастаарынга профәвилел обкому 350 муң рубльди төлевилөөн.

(СЭТА).

—⊙—

Кандаашкынныг районнарны сугландырып турар

РЯЗАНЬ. Мурнуу чүктүн ховулуг 14 районнарын сугландырарының талазы-биле ажылдарны областа чорудуп турар. Дамырак суглар, хөөлбектер, артезан үттер, шахта кудуктары, суг мөөнүзөр суургалар, насос станциялары дээн ышкаш чүүлдерниң тудуушкунунда «Миловодстрой» деп тулуг-монтаж конторазы, база күчүлүг тракторлар-биле болгаш чер казар машиналар-биле чеченсеглетинген машинатрактор станциялары киржип турар.

Лев Толстой, Данковский районнарының хөй-хөй колхозтары ногаа болгаш тараа культураларының тарылгазын бо чылын улуг хемчээлдиг шөлөрге суугарар. Насос станцияларының, суг мөөнүзөр суургаларның, хөөлбектерниң тулуушкуну чоруп турар.

(СЭТА).

—⊙—

Дүжүт ажаап алыышкынынга белеткел

КИЕВ. Украинада тараа кончуг дүргеннүүн турар. Күзүн чажып тараан көктарны чер болганда баштыртта берген. Херсон областың дылай кыдында районнарында көктарны чечектелип эгелей берген. Ховулуг районнарның күзүн чажып тараан кызылтазы баштыртып эгелей берген.

Дүжүт ажаап алырынга белеткел районда бүрүү-биле чоруп турар. Бедик сыныг болгаш чыдыпкан тараалзаны ажаап алыр агрегаттарны дерип хереклелдәринче улуг кичээнгейни салып турар. Дыка хөй пушертиг комбайннар тараа сывы көдүртүр болгаш өске-даа чаа механизмнер-биле дериттинген. Боду чоруур комбайнларга чаа конструкциялыг механизмнерни Киев областың Буганский МТС-тиң механизаторлары белеткеп турар.

(СЭТА).

Украин ССР. Днепропетровскиде Карл Маркс аттыг кудумчуда чаа тутунган чурттага бажыңнары.

Чуруу С. Вильтманныы.

СЭТА-ның пресслиниези.

Пионержи чайга уткуштур

ЕРЕВАН. Бо чылын Арменияга пионер лагерьлериниң четкизи улам калбарар. Республиканың чараш бойдустуг черлеринге 50 пионерлер лагерьлерин организастаар, анаа 16 муң школачылар чайгы дыштанылгазын эрттирерлер.

Армениянын эң улуг будүрүлгези — Киров аттыг заводтуң завод комитети заводтуң пионер лагеринге техниктиг бөлүгүмнериң чаа бажыңын дерип тургускан, спорттуң хөй хереклелдерин белеткеп алган.

Чайын хоорайга чайлаар школачылар Ереванның хоорайның пионер лагерьлеринге дыштанырлар. Аныяк техниктиниң болгаш натуралистиниң станциязынга, ургуларның демир орүүнга, пионерлер Орлузунга, хөй санныг парктарга, стадионларга болгаш библиотекаларга ургулар хөй-хөй солун чүүлдерге ужуражырлар.

ХАРЬКОВ. Харьковщинаның бичии ургуларның дыштанылга черлери чылбүүде улам чаагайжып турар. И. В. Сталин аттыг электро-механика заводунда пионер лагеринде дөрт чаа бажыңнар тургустуган. Киров аттыг турбогенератор заводунун, коммунал ажылчыннарының профәвилел обкомунуң лагерьлери дыка калбарган.

50 муң ажыг бичии ургулар каникулдарны ургуларның кадыкшылга черлеринге эрттирерлер.

БУРЯНСК. Бичии ургуларның чайгы дыштанылгазынга белеткелдер областа дооступ турар. Хоорай чоогунда пионерлерниң 32 лагерьлеринге 11 муң ажыг пионерлер болгаш школачылар дыштанырлар. Брянскиде болгаш Бежицеде туристер лагерьлерин бир дугаар-да тургузуп турар. 400 ажыг туристи бөлүктер областың районнарын кезиир.

Бүү хоорайларда болгаш районнарда бүдүрүлгелерже, МТС-тер, колхозтар болгаш совхозтарже экскурсиялар чорударын төлевилеп турар. Орү класстарның өөреникчилериниң өлөөн каш бөлүктери Москвадже, Волга-Доннуң судно чоруур В. И. Ленин аттыг каналынче чоруурлар. База бир бөлүк школачылар Псков областа Пушкиниңи черлеринге баарлар.

(СЭТА).

Нанай суурнуң чаа шырай-байдалы

АМУРДА КОМСОМОЛЬСК. Амурнуң оң талакы эрининде Бельго деп нанай суур чатылып чыдар. Улуг Октябрьның мурнунда анаа чаарби хире самдар өглерлиг хоолаш турган. Аш, хоозурал, чединмес түрүгү чорук—нанайларның шаанда амыдыралы ындыг чораан.

Ам ол суур танытынмас апарган. Чаайгайжыдыр туттунган бажыңнарлыг кудумчулар хемде үскен. Ол бажыңнарның иштузунда—радио, электричество, суурда школа, клуб, магазин, библиотека, радио белдири бар.

Ында Ленин аттыг артельниң колхозчулары балыктаар чоруу-биле алдаржып турарлар. И. Дигорнуң бригадазы бирги кварталда оналдадан дашкаар 1500 пуд балык тыпкан. Май 22-де колхозтуң адынга Москвадан телеграмма келген: эки ажылдазны дээш колхозчуларга үшкү шаннадды тывысканы ССРЭ-ниң чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң Министерствозу дыннаткан.

Ажыл-агыйның өске адырларын—ховуажылын болгаш мал ажылын колхозчулар база чедиишкиннинг хөгжүдүн турарлар.

(СЭТА).

Түннел кичээлдер

ТАЛДЫ-КУРГАН. Андреевский районнуң партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылы организастыы-биле дооступ турар. Бөлүүмнерге, политшколларга, семинарларга, партияның кежээки школаларынга база бот-өөредилге-биле 2 муң ажыг коммунистер болгаш партия кежигүү эвестер марксизм-ленинчи теориниң өөренгеннер. Партияның XIX съездизиниң материалларынга холбаштырган лекцияларны партия райкому оларга организастаан.

Кедээ интеллигенцияның болгаш районның удургукчу ажылдакчыларының иштинден теория-биле чеченсеглеген коммунистер пропагандистер болуп ажылдааннар. Бүгү пропагандистер ортумак болгаш дээдi билиглиг.

Партия чырыдыышкынының четкизиниге өөредилгениң чоруп турганы партия райкомунуң үргүлчү хынап турганы болгаш пропагандистер-биле хүн-бүрүүн ажылы дыннакчыларның бедик идейкейин хандырган. Молотов аттыг колхозта бөлүүмге түннел кичээлдерге шупту 12 дыннакчылар партияның XIX съездизиниң материалдарының талазы-биле эки билиглиин көргүскеннер.

Партия райкому ам келир өөредилге чылынга белеткенин эгелөөн. Чай дургузунда дыка хөй пропагандистерни белеткеп үнүүр курстарны организастап турар.

(СЭТА).

—⊙—

Сиген кезилдези эгелөөн

ЧКАЛОВ. Кыштың шыгының албек курдавырлалы, часкы чаашкыннарның үргүлчү болуп турганы, хүн караанның чылы Чкалов областың делгем ховуларынга, шыраларынга өскүгенниң шалыкын чиигүшкүнүн хандырган. Буран, Иленский болгаш өске-даа мурнуу-чөөн районнарга сиген кезилдези эгелөөн. Киров аттыг колхозта сиген кезилдезинин ажылынче сиген кестирер 22 аът машиналары болгаш 6 трактор машиналары киришкен.

МАХАЧКАЛА. Каспий кыдының чавызында сиген кезилдези эгелөөн. Дербентский районнуң колхозтары сиген ажаап алыышкынынче бир дугаарында киргеннер. Кедээ ажыл-агый артельдери тарымал ситеншеннин, корнеплоттарның болгаш силостаар кукурузаның шөлөрин ийи ажыг катап калбарткан.

АНДИЖАН. Хөвек ажылдыг «Савайа» деп совхоз сиген кезер шөлөрни калбартып турар. Мында люцерна тарыыр шөлөйи муң ажыг гектар черни эзлеп турар. Бо совхоз массалыг сиген кезилдезин Андижан области бир дугаар калбарткан. Калбак механизация совхозтуң коллективиниң ажылының хуусаазын барык бүүдүн чартык катап кызыырынга болгаш планда көрүнгенинден дыка хөй сиген белеткээринге арганы бээр.

(СЭТА).

Бистиң областың колхозтарында

Плотницкийниң бригадазы

ТУРАН. (Телефон-биле). В. Г. Плотницкийниң комсомолчу трактор бригадазы «Победа» колхозтуң часкы хову ажылын агротехниктиг негелделер өзугаар хакылдырып, тарылга планын 12 ажыл хүннеринде 103 хуу күүсеткен.

Бригада амгы үеде ол колхозтуң чайгы чер аңдарылгазынче шилчээн. Келир чылдың элбекшилдиг дүжүдүнге белеткелдээш В. Г. Плотницкийниң трактористери улам бедиткен хүлөөлгелер өзугаар ажылдап турар. Олар майның 25-ке чедир 70 ажыг гектар кур черни эки шыварлыг андарганнар.

Туран МТС-тиң эш Плотницкийге удуртканн бригадазы чүгле «Победа» колхозта эвес, Бии-Хем районда, харын область безин сураглыг болуп, ажылының темпизин экижидериниче кичээнгейни салып турар.

—⊙—

Хүлөөлгезин күүсеткен

Бии-Хем районнуң Туранда чеде чыл школазы (директору эш Мучаев, парторганизация секретары эш Дятлова) «Кызыл тараачын» колхозту шефке алган. Часкы хову ажылының үезинде школа коллективи биче эвес ажылды күүсеткен.

Турлагларны көрүштүг шимээрин, ылаңгыя лозунгуларны бижиирин, ханаа солуннарны болгаш көргүзүг база хүндүлел самбыраларын организастаан үөнүрерин школаның коллективи хандырып турар.

Моон-биле кады өөреникчилериниң база башкыларының катышкан концерт оюн көргүзер бригадазы колхозтуң турлагларын үргүлчү эргип, беседа тайылбырларын, солун номчулгаларын калбартып турар.

Чылгычының чедиишкини

Ниитиниң чылгы малының баш санын өстүрери болгаш ылаңгыя оң чаш төлүн бүрүн камгалап ап, доруктурар талазы-биле Чаа-Хөл районнуң Ак-Дуругда Ленин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң чылгы мал фермазында чылгычы комсомолчу эш Сандан ам 5 чыл ажыр ажылдап турар.

Ат-сураглыг чылгычы эш Сандан бодунга хамаарылгалыг 212 баш чылгы малды семис күштүг кылдыр чыл ажырган болгаш чоокку хүнге чедир төрөөн 43 бенин 43 кулуннарын бүрүн камгалап алган.

Чылгы мал ажылының талазы-биле эш Санданың дуржулгазы улам бедип, өске малчыннарга бодунуң байлак арга-сүмезин дамчыып берип турар. Ол ам чылгының чайгы оларлаашкының организастыг эрттирер сорулга-биле арга-хемчеглерни баш бурунгаар таарыштырып ап турар.

Суггарылганың баштайгы ээлчээнде

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районнуң колхозтар шөлөринде тараа дыка теренделип үүнүп келген. Чайгы суггарылданың баштайгы ээлчээ чер болганда массалыг калбарган.

«Кызыл тараачын» колхозтуң суггарыкчылары Барлык шөлүнде, Суг-Бажында, Даг-Ужунда—мыңдыг үш бөлүк болуп алган, 756 гектарның баштайгы суггарылгазын июнь 1-те чедир доозар дээш чүткүлүг ажылдап турар.

Ворошилов аттыг колхозта эш Акыс бодунда онаалдалыг 92 гектар кызылтаа культуразындан баштайгы дөрт хүн 25 гектарны суггарган. «Большевик» колхозтуң шөлөринде 8 кижи 47 гектарны суугарган. «Совет Тыванның беш чыл оюн» колхозтуң Тей-Артында тараалыны 4 кижи баштайгы хүн 20 гектар ажыгны суугарган.

Малын чайлагладып эгелөөн

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Суг-Хөл районда Сталин аттыг колхозтуң (даргазы эш Метке) малы чайгы семиртилгеже үүнүп эгелөөн. Чылгыны 3 бөлүк, хойну 11 кезек кылдыр үскеш, Үстүү-Ишкиниң Чаңгыс-Дыт база Соор деп черлерже чоруткан. Моон-биле кады шинчилге эрткен 110 баш инекти база 3 үзүн чайлаглаткан.

Колхозта эш Доржуга удуртканн агитколлектив тараа шөлөринге, тулуг участоктарынга болгаш чайлагларда малчыннар ортузунга чорудар ажыл планын чогаатканн. Ылаңгыя малчын коммунистиниң харыысалгазын улам бедиткен.

Колхоз суурунда

Сут-Хөл районда «Сталинчы орук» кедээ ажылгагый артелиниң төвү кончуг чараш кудумчуларлыг колхозчу суур кылдыр калбарып турар. Чурттаганың ургулчу немежип турары-биле кады культураның, будүрүлгениң тудуглары база хөй кылынып турар.

Колхозчулар эрткен чылдан эгелеп хөөн электри күжү-биле кыргыдып турар. Бо чылын ажыглалга кирер Актың күүдүг электри станциязы колхозту электри күжү-биле хандырар. Ол ышкаш колхозчуларның бажыңнарын база радиожудар.

—⊙—

Областа часкы тарылганың чоруп турарының медээзи

(Май 25-те, хуу-биле)

Районнар	Шупту чажып тарааны	Ооң ишкилде колхозтар талазы-биле
1. Чөөн-Хемчик	107,5	108,4
2. Бии-Хем	102,2	102,2
3. Таңды	101,0	101,3
4. Өвүр	100,7	122,0
5. Барыын-Хемчик	100,7	100,6
6. Чаа-Хөл	98,4	98,4
7. Сут-Хөл	97,6	101,1
8. Каа-Хем	96,5	100,4
9. Улуг-Хем	93,0	91,9
10. Бай-Тайга	89,1	91,0
11. Тес-Хем	81,4	82,6
12. Кызыл	78,8	79,8
13. Тожу	72,0	80,7
14. Эрзин	68,8	72,1

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ХОВУ БРИГАДАЗЫНДА АГИТАЦИЯ АЖЫЛЫ

Чаа-Хөл районнуң Булун-Терек көдөө Советте Молотов аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң Аймырлыг ховузунда бирги хову бригадазында ажылдап турар колхозчуларның болгаш механизаторларның аразында агитация-массалыг ажыл эки тургустунган.

Часкы тарылга эгелээриниң мурнунда-ла аңаа колхозчуларның хову турлаан белеткээн. Колхозта партия эге организациязы (секретары эш Шаравии) часкы тарылга үезинде партияның агитация-массалыг ажылын эки белеткээш, план өзүгаар доктаамал чорудуп турар. Бригадала агитаторлар үргүлүү ажылдап, колхозчуларның болгаш механизаторларның ортузунга Коммунистиг партияның, Совет чазактың политиказының, бистиң Төрөөн чуртувустун коммунизмче чоорту шилчилгезиниң дугайында тайылбыр-массалыг ажыларны кылып турар.

Бригаданың турлаанда хүндүлел, көргүзүг самбыраларын, солуннар делгеп азар черлерни дерип кылган, тарылганы бедик шынарлыг эрттиреринче колхозчу ажылкшчилерни кыйгырып турар ээлүнг, плакаттарны аскан. Бригадада ажылдап турар ажыл-ишчилерге «МТС — көдөө ажыл-агыйны механизастаарының кол базазы», «Часкы тарылга — ажыл-агыйның политиктиг кампаниязы», «ССРЭ-де социалистиг нацияларның чечектелиишкини», «Сөвет кижиниң политиктиг серемчиленинің дугайында» деп лекцияларны эштер Күзүн, Шаравии, Т. Бегзи, Сундуй олар номчааннар.

Сөөлгү үеге чедир бригаданың агитаторлары 23 беседаларны, 20 катап солун номчулгаларын кылганнар болгаш көргүзүг самбыразын —12, агитхуудустарны—7, «Шалыпчы» деп хана солунун — 3 удаа үндүргеннер. Колхозчулар-биле механизаторларның катышкан бүдүрүлге хуралы 3 катап болган. Тарылганың чоруп турарының түннелин 5 хонгаш-ла үндүрүл, хүн нормаларын күүсетпейн турарларны илередип, бот-шугумчүлелди болгаш адаандан шугумчүлелди калбартып турар.

Колхозчуларның база механизаторларның аразында социалистиг чарыш карбартынган. Баштайгы түннелден алгаш көөрге, мурнакчылар эвээш эвес илереп турар. Тракторист эш Мешпей-оол хүнде 27-га черге тараа чаштырарының планын 37—40 гага чедир чаштырып, ажыл нормазын 150 хуу күүседип турар. Тракторист комсомолчу кыс Т. Шура хүн нормазын 200—250 хуу, кожукчу кыс Кызыл-Уруг — 150 хуу, кожукчу эш Чудаан-оол 200—250 хуу чедирип турарлар. Кывар-чаар чүүл сөөрттүкчүзү Сат Содунам хүн-бүрүде 4 тракторларның кывар-чаар чүүлүн сөөрттүрүп чедип алган. Колхозчулар болгаш механизаторларның аразында үстүнде кижилер ышкаш мурнакчыларның саны хүн келген тудум-на көвүдеп турар. Мурнакчыларның дуржулгазын нептередир ажыл эки чоруп турар.

Биргадада ажыл хайнышкынныг чоруп турары-биле кады, өөн улам күштелиринге шаптыктыг чоруктар бар. Чүл дээрге, Чаа-Хөл МТС бо чылдың трактөрлар болгаш өске-даа чепсектер септелгезин эки хынап көрбээни-биле, механизмнер үрелир, ынчангаш ажыл саадаар чоруктар бар. Моон соңгаар ол четпестерни өөренип көргеш, ынды таварылга болдурбазы Чаа-Хөл МТС-тен негетинер.

Х. ТЕМБИРЕЛ.

Часкы тарылга үезинде партия эге организациязы

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунда партия эге организациязы (секретары эш Нордуп-оол) көдөө ажыл-агый культураларының бедик дүжүдүн чедип алырынга, часкы тарылганы чогуур өйүнде бедик шынарлыг эрттиреринге колхозчу массаларның ортузунга агитация-массалыг ажылдарны улам күштелдирери улуг ролдуг болурун барымдаласш, ам үеде ол ажылды эки тургускан.

Парторганизация часкы тарылга үезинде чорудар ажылдарның планын баш бурунгаар тургускаш база агитколлективти чечелеп алгаш, оларны партия хуралынга бадылаан. Ажыл-ишчи колхозчуларның ортузунга социалистиг чарышты организастаары, көргүзүг болгаш аас агитациязын доктаамал чорудары ында көрүнген турган. Партбюро агитхуудустар болгаш «Чаңныктар» үндүрер кижилерни, бригадалар аайы-биле ажылдаар агитаторларны бадылааш, оларның-биле семинарны эрттирген. Семинарга партия эге организациязының секретарының оралакчызы эш Никитин «Часкы тарылга үезинде агитация-массалыг ажылдарның хевирлери болгаш метолтары база агитаторларның сорулгалары» деп темага лекцияны номчаан.

Белеткел ажылдарының сөөлүнде херек кырында күүселде калбарган. Агитаторлар лозунгуларны бижип аскылаан, колхозчуларның хову турлагларын дерээннер болгаш эң дээре трактористер болгаш чаштырыкчыларның аразында шилчин чоруур кызыл тукчугаштарны кылганнар. Ол кызыл тукчугашты бир дугаарында-ла 95 гектар черни аңдарган эш Додурбанга тывыскан болгаш ол ону ам-даа алдарлыы-биле тудуп турар. Хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларына хүнүн-не кылдынган ажылдарның түннелин делгеп, азып турар.

Социалистиг чарыштың мурнакчыларының дуржулгазын агитаторлар боттарының чер-черге беседаларына киирип, бүгү колхозчу массаларның ортузунга нептередип турарлар. Агитация-массалыг ажылдарга башкылар болгаш көдөө ажыл-агыйның тускай эртемниглери идепкейлиг киржип турар.

Партия эге организациязының секретары эш Нордуп-оолга удурткан 12 кижи составтыг агитколлектив ам үеде 22 катап солун номчулгаларын, 16 беседаларны кылган, 15 агитхуудустарны үндүрген. 5 лекциялар база номчутунган. Агитатор комсомолчулар эштер В. Багай-оол, Н. Рубова, З. Кулакова, З. Оюн олар эң идепкейлиг ажылдап турарлар. Олар тарылганың эгелээн үезинден бээр 4—4 беседаларны, 3—3 солун номчулгаларын кылганнар болгаш боттары күш-ажылчы үлегерни база көргүзүп турарлар.

Эки организастатынган агитация массалыг ажыл бодунуң түннелин көргүскеш. Чижээ, Онгар-Хову деп черге 900 гектар черни кашгла ажыл хүннеринде аңдарган, болгаш чаштырган.

Колхозтуң партия эге организациязы болгаш агитколлектив тарылганы кыска хуусаада бедик шынарлыг кылдыр доозарының, 1953 чылда колхозтуң алган бот хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседириниң хөрээнге моон соңгаар-даа улуг күжеиишкинниг ажылдаар дээрзи чигзиниг чок.

В. ВОЛКОВ.

СЭКП Таңды райкомунуң пропагандизи.

Колхозта агитколлектив

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң партия организациязы колхозчулар ортузунга агитация ажылын доктаамал чорудуп турар.

Агитколлективтиң удургукчузу эш Белек часкы хову ажылының үезинде агитаторларның семинарын 2 удаа чыылдырган. Агитаторлар аңаа агитация ажылын чорударының хевирлерин болгаш аргаларын өөренип эрткен.

Колхозчулар ортузунга хүн-бүрү чорудар тайылбыр массалыг ажылдарының темаларын агитколлективтиң удургукчузу агитаторларга айтып берип турар. Оон ынай агитаторлар боттары солуннарда парлатынган чаа-чаа материалдарны ажыглап, ыытқыр номчулгаларны организастаан турарлар.

Хову ажылының турлагларында көскү агитацияны делгээн, лозунгулар болгаш плакаттар хөй. «Эр, херээжен колхозчулар, хову ажылының мурнакчылары болунар!», «Көдөө ажыл-агый артелиниң Сталинчы Уставы — колхозчу амыдыралдың кол хоойлузу» деп бижигилээч болгаш еске-даа лозунгуларны оон көрүп болур.

Агитаторлар хову бригадазында библиотеканы организастаан, ында орус болгаш тыва дылдар кырында янзы-бүрү номнар бар. Оон иштинде партияның XIX съездизиниң материалдары база бар.

Агитколлектив хову ажылында колхозчулар ортузунга декциялар номчулгаларын 11 катап, беседаларны бөлгаш солун номчулгаларын 34 кезек черге организастаан. Агитаторларның иштинде эштер Кара-Хуна, Сундуй-оол, Шаңнаа олар эң эки ажылдап турарлар.

Т. КУК.

Сүт-Хөл районда

Район школаларында

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң школаларында экзаменнер чедиишкинниг эрттип турар. Кызыл-Тайга школазының IV клазының (башкызы эш З. Серова) 32 өөреникчилери орус дылдың бижимелинге болгаш аас-биле шылгалданы шупту дужааган, ылаңгыя 12 өөреникчилер «5» демдектерни алган.

Алдан-Маадыр школазының IV клазынга баштайгы ийи экзаменнерге кирген 22 өөреникчилерден чүгле чаңгыс уруг дужаап шыдаваан. Даңзы-Белек, Дыртык, Оюн-оол, Норбу ышкаш билигни быжыг шингээдип алган өөреникчилер бар. Ол класстың орус дыл башкызы эш З. Романов кызымак ажылдап турар.

Улуг-Алаак школазының IV клазының экзаменге кирген 20 өөреникчилери орус дылды аас-биле шупту дужааган, а бижимелинге чаңгыс-ла өөреникчи дужаавайн барган. Ол класстың башкызы эш С. Симаков эки ажылдап турар. Экзаменнер районнуң өске-даа школаларында чедиишкиниг чоруп турар.

Бистин корр.

—⊙—

Тудуг ажылы дүрген чоруп турар

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумузунда «Сталинчы орук» колхозтуң тудуг бригадазында ажыл шылыпкын чоруп турар.

Тудуг бригадазы чыл өзегинден бээр 10 чуртталга бажыңнарының ханызын салып доозкаш, ам оргалап база өске-даа иарын кылыгларын чорудуп турар.

Тудуг ажылында эштер Арган-оол, Кенден, Эрелчин олар мурнакчылар болуп плерен турар. Бригадала тудуг ажылы үргүлчүлеп турар.

М. ХУНА.

—⊙—

Чайгы суггарылга

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң колхозтар шөлдеринде тараа тереннеп үнүп келген. Тарааның чайгы баштайгы суггарылдазын майның 20-ден соңгаар шупту колхозтар эгелей берген.

Сталин аттыг колхозта Оюн, Тадар-оол олар баштайгы хүн 15 ганы, а Жданов аттыг колхозта Өдзей-оол, Деге олар 25 ганы суггарган. Киров аттыг колхозтун өрт кижилиг бригадазы майның 23-ке чедир 40 га кызылтасты, а Калинин аттыг колхоз 60 га ажыгны суггарган.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

—⊙—

Планын күүсеткен

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда Сталинчы орук көдөө ажыл-агый артели (даргазы эш Моллеров, парторганизация секретары эш Уртун-Назын, күрүнеге дүк дужаарының бо чылгы 1125 килограмм планын майның 24-те 1140 килограмм кылдыр күүсеткен.

Колхоз хоюнуң кыргылдазын доозуп турар. Моон-биле кады чайгы мал семиртилгезинге организастыг белеткелдерни база чорудуп турар.

Бистиң корр.

Районнар солуннарындан

БИИ-ХЕМ РАЙОНДА

Малдың уксаалыын экижидеринге. Абаканда районнар аразының мал конторазында Бии-Хем районнуң колхозтары сеелгү ийг чылларда безин орлов болгаш дон уксаалыг 4 аскырларны, эллэн каш улуг ак болгаш кемеровтуң чаглыг уксаалыг хавэннарын алган.

«Кызыл тараачын» колхозтуң хоюн-бухара каракуль уксаалыг кошкарлар-биле экижидип турар. 1952 чылда ол колхоз 5 ангар хуналарны садып алган. Өшкүнүң од уксаазы улуг өртектиг чөөк-биле алдаржып турар. Бо чылын эң үнелиг кара-ой дилгини өстүрери-биле база садып алган.

ХОВУ КОРАБЛИНГЕ ОН ЧЕДИ ЧЫЛ БОЛГАН

Туран МТС-тин комбайнёру эш А. Иванов ол ажылынга 17 чыл болган. Бешки беш чылдың баштайгы ийи чылында ол «Сталинец—6» деп комбайн-биле 1366 гектардан 19800 центнер тараазы ажаап алган.

Төрөөн чуртунуң хөрөөнгө ооң кызымак күш-ажылын үнелеп көргеш, ону Сөвет чазак Күшажылдың Кызыл тугу орден-биле шаннаан. Эш А. Иванов бо чылын дүжүт ажаап алырының ийи сезон нормазын күүседирин хүлээнген, ону ол күүсетип шыдаар-даа.

ТУРАННЫҢ ЫЯШ АЖЫЛ-АГЫЙЫНДА

Эрткен чылын Сибирь дыдының болгаш хадыңының 387 килограмм чыл ондалгазындан 97 килограмм үрезинни ажыр чыып алган.

Дыттың 300 килограмм үрезиннерни сөластың барыын районнарынче чоруткан. Ол районнарда бойлус чаартылгазының сталинчы планын өзүгаар хову камгалалының ыяш олуртулгазын чорудуп турар.

Туранның ыяш ажыл-агыйының питомникинде сарыг акацияның ийи харлыг 600 ажыг дазылдарын өстүрген, ооң тарылгазын обласка калбартырын белеткеп турар.

«Сталинчы».

ТУДУГ УЧАСТОКТАРЫНДА

Иймеде Ленин аттыг колхозта тудуг ажылы Чөөн-Хемчик районда багай эвеске саватырып турар. Бригадада 20 ажыг шеверлер доктаамал ажылдап турар, ыяшты кезер, сөөрттүр тускай звенолар база бар.

Бо чылын Кызыл-Чыраага турган школаны көжүрүп тударын кыска үеде доозкан. Амгы үеде чаа интернат, столовая, башкылар бажыңнары база чунар бажын тудугларында колхозчу тудугжулар эки ажылдап турар. Тудугга ыяш материалдары четчир белеткетинген.

«Большевик» колхозта эш Аракчаага удурткан бригада база-ла кызымак ажылдап турар. Тудуг участогунда 800 ажыг кубометр ыяшты база дилеринге 200 кубометрни кышкы орук-биле сөөртүп алган турган. Тайгада белеткетинген ыяшты сөөртүшаан, амгы үеде эллэн хөй бажыңнарның ханаларын бедиди сала берген, чөвдунган чудуктар 500 ажып турар.

«Искра» колхоз бо чылын чуртталганың 18 бажыңнарын, чаа клубту болгаш дээрбени база малга эллэн хөй бажааларны кылып алыр. Бо биче эвес сорулга, ону шевергин күүседири дээш эш Деспилдейге баштаткан 63 кижилиг бригада чүткүлүг ажылдап турар.

«Ленинчи орук».

АЖЫЛЧЫ ЧОННУҢ КАДЫКШЫЛЫНГА

Революция мурнунда оспа, чума, холера ышкаш өске-даа халдавырлыг зарыглаа дыка хөй кижилерниң амысын хорадып чораан. Совет эмнелге ол байдалдарны бистиң чуртувуста шагда-ла үзүткаан. Ажылчы чоннуң кадыкшылдыг чаагай амыдыралын улам экижидеринге Коммунистиг партия, Совет чазак онза кичээнгейни салып турар.

Таңды районда медицина албан черлери чыл бүрүле немештир өзүп турар. 1950 чылда районга 6 эмчилер, медицинаның ортумак эртемниг 19 ажылдакчылары турган, ам дээди эртемниг эмчилер 11, ортумак эртемниглер 29 кижи бар. Ол ышкаш кадык камгалал талазы-биле бюджет 1950 чылга деннээрге 738.200 рубль өскен.

«Коммунист».

КОЛХОЗЧУ МАЛЧЫННАРНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

Барыын-Хемчик районда «Ленин оруу» колхозтуң хойжузу эш Шыырап 1950 чылда хүлээп алганы 152 хоюн ам 600 баш чедир өстүрген. Малынга кажаны, сигенни чыл бүрү боду белеткеп, кадат болгаш ажаалдага онза кичээнгейни салып турар. Ол, бо чылын 185 хойдан 190 куураганны база менди алган.

«Совет Тываның беш чыл ою» колхозтуң өшкү малының кадарчызы 65 харлыг Дошкут ирей ол хүлээлгезинде ам дерт чыл ажыр ажылдап келген. Бо аразында ооң өшкүзү чыл бүрү семис, чаш төлү чидириг чок болуп турар.

Ниитинин малын өстүрериниг чүткүлүг ажылдап турар шак ындыг ак-сеткилдиг колхозчулар районда хөй. «Победада» эш Кан-оол бо чылын 157 өшкүден 164 анайны, «Комсомол 30 чыл ою» колхозта эш Кычыыдай 147 хойдан 166 хураганны бүрүн доруктуруп алганнар.

«Чаа амыдырал».

АЖЫЛЫНГА МАСТЕР БОЛГАН

Эйлиг-Хем чурттуг эш Чолдак-оол ол сумунуң мергежилдиг дарганы болуп, чоннуң ажыл-агыйынга шагдан тура биче эвес дузаны көргүзүп келген. Ында Сталин аттыг колхозту организастаарынга ол база-ла киржилгелиг болган.

Эш Чолдак-оолдуң ак-сеткилдиг күш-ажылы чүгле болунуң колхозунда эвес, Улуг-Хем районда безин сураглыг апарган. Боду өөренип дешпээн дарган ам көдөө ажыл-агый машиналарында септеп билбес чүвези барык чок болган.

Кампания ажылдарының үезинде септелгелери эрте доозпушаан, часкы тарылга, чайгы сиген, күскү дүжүт алышкының үезинде эш Чолдак-оол шөлдерни үргүлчү эргип, эдиглерни кылып чоруп турар. Оон өөредип алганы дузалакчы Керзен дарган ам база-ла ажылынга мастер болган.

«Кызыл тук».

Камналганың чуруму — улус ажыл-агыйының улам көдүрлүүшкүнүнүң күчүлүг быразы

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XIX съездизи бистиң чуртка коммунизмни тургузарының улуг программазын телевилээн. 1951—1955 чылдарда ССРЭ-ниң хөгжүлдезинин бешки беш чыл планының талазы-биле съездиниң хүлээп алган директивалары болза, социалистиг экономиканың улам ыңайгы күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң, совет улустуң чаагай байдалының болгаш культуралыг деңнелиниң өзүлдезиниң калбак перспективаларын ажыып турар. Улус ажыл-агыйының бүгү адырларында бүгү иштики курламырларны мобилизастаарын, камналганың чурумун шыңгыы чорударын бешки беш чылдың улуг сорулгаларын күүседири негеп турар.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак камналганың чурумун тур үениң кампаниязы кылдыр эвес, а ажыл-агыйны чорударының доктаамал, социализмге таарымчалыг методу кылдыр кезээде көрүп келген болгаш ам-даа көрүп турар. Партия совет кижилерни кандыг-даа ажыл-агыйжы эвес болгаш буданнаам чорук-биле эштеш чоктуң өзүзунга, күрүнениң акша болгаш материал курламырларын чарыгдаарда шыңгыы камналгалыг болур чоруктуң өзүзунга кижизидип турар.

I.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының типилелгезиниң сөөлүнде бир дугаар хүннерде-ле ажылчы чоннарны кыйгырып тургаш, В. И. Ленинниң бижээни болза: «Черни, тараазы, фабрикаларны, чепсектерни, продуктуларны, транспортту караалдарның огу ышкаш камгаланар, хадагаланар—ол бүгү амдан эгелээш чүму-биле силерниң, улустуң ниити байдаа болур» (Чогаал, том 26, арын 266).

Акша санажылгазын тодаргай болгаш ак сеткилдиг чорударын, ажыл-агыйны таарымчалыг чорударын ээлээрин Ленин өөредип турган.

Чыгдыныр турар курламырны таптыг санап тургаш, улустун байдаанын чаңгыс көпее-даа халас барбас кылдыр чарыгдаарының чугулазын эш Сталин үргүлчү айтып турган. Чуртту индустриализастаарынга болгаш ССРЭ-де социалистиг тургузугнуң типилелгезинге хөрөнгини алырының карачаңгыс үндезини болза, иштики чыылда болур болгаш камналганың шыңгыы чурумун сагывышаан, ону шын ажыглаар херек деп эш Сталин «Совет Эвилелиниң ажыл-агый байдалының болгаш партияның политиказының дугайында» партияның Ленинград организациязының активинге илеткелинге 1926 чылда демдеглеп турган.

Социализмден коммунизмче чоорту шилчилгениң байдалдарында ажыл-агыйны ажыктыг кылдыр чорударының эң-не чугулазын эш Сталин бодунуң «ССРЭ-де социализмниң экономиктиг проблемаалары» деп генийлиг ажылында айтып турар. Социализм үезинде үне хоойлузунуң дугайында айтырыгны көрүп тура, эш Сталинның айтып турары болза, «ажыл-агый санажылгазының болгаш ажык оруулалыг чоруктуң дугайында айтырыг, бот-чүе дугайында айтырыг, өртектер дугайында айтырыг болгаш оон-даа өске ындыг айтырыглар бистиң бүдүрүлгелеривиске амгы үеде кончуг чугула ужур-дузалыг. Ынчангаш бистиң бүдүрүлгелеривис үне хоойлузун тоовайн барып шыдаваас болгаш тоовайн барбас ужурлуг.

Ол эки бе? Багай эвес. Бистиң амгы байдалдарывыста ол шынап-да багай эвес, чүге дээрге, ол байдал бүдүрүлгени ажыктыг кылдыр чорударының ёзүзунга бистиң ажыл-агыйжыларывысты кижизидип турар болгаш оларны сагылга-чурумнуг болдуруп турар. Багай эвес, чүге дээрге, бүдүрүлге хемчээлин саназырынга, оларны ылап шын саназырынга болгаш ол ышкаш дээвирден алган «чижек медээлер» дугайында чулчурбайн, а бүдүрүлгеде боттуг чүүлдерни ылап шын өөренип көөрүнге бистиң ажыл-агыйжыларывысты ол өөредип турар. Багай эвес, чүге дээрге, бүдүрүлгеде чаштынып чыдар чажыт курламырларны бут-биле хөме баспайн, харын оларны дилээринге, тыварынга болгаш ажыглаарынга бистиң ажыл-агыйжыларывысты ол өөредип турар. Багай эвес, чүге дээрге, бүдүрүлгениң аргаларын үргүлчү экижидеринге, бүдүрүлгениң боттүнезин чиигедиринге, ажыл-агый санажылгазын боттандырарынга болгаш бүдүрүлгезериниң ажылын экижидерин чедип алырынга бистиң ажыл-агыйжыларывысты ол өөредип турар. Ол—хөгжүлденин амгы чадазында бистиң ажыл-агыйжы кадларывыстың өзүлдезин болгаш олар социалистиг бүдүрүлгениң ёзулуг удуртукчузары болу бээрин дүргедип турар практиктиг эки школа» («ССРЭ-де социализмниң экономиктиг проблемалары», арын 20).

Камналганың чурумун үргүлчү боттандырарынга социалистиг тургузуг бүгү аргаларны тургускан. Бистиң ССРЭ-де бүдүрүлгениң бүгү чепсектери болза, ниитинид социалистиг өнчүзү болуп турар, бистиң Төрөөн чуртувустун ажылчы чоннары капиталистерге эвес, а боттарынга, боттарының социалистиг күрүнезинге ажылдап турарлар. Ынчангаш камналга кылырынга, бүгү-ле күш-ажылчы, материалдыг болгаш акша-хөренги курламырларын камныг ажыглаарынга бисте ажылчы кижи бүрүзү сонуургалдыг. Бистиң партияга болгаш чазакка хоойлу болза, улустуң чаагай чоруунуң дугайында ооң материалдыг болгаш культуралыг хереглелдерин максимальды-биле хандырар дугайында кошкаш дивес сагыш салыр хүлээлге болур деп чүвени совет кижилер билир.

Социалистиг ниитилел—эң-не экономнуг, эң-не камныг ниитилел. Ол болза, социализмниң кол экономиктиг хоойлузун ёзулгаар хөгжүп турар, эш Сталинның өөредип турарын ёзугаар алырга, ооң боттуг шынары болгаш негелделери болза, дээди техниканың суурунга үндезилээн социалистиг бүдүрүлгенин үзүктел чок өзүлдезинин болгаш болбаазырадылгазының аргазы-биле бүгү ниитилелдиң доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культуралыг хереглелдерин максимальыг хандырары болур.

Ол эң улуг сорулганы боттандырары дээш демисешпишаан, бистиң чуртувуска коммунизмни чедиишкиниг тургуспушаан, совет ниитилел камналганың чурумун социалистиг ажыл-агыйны чорударының объективтиг чугула чүүлү кылыр ажыглап турар, күш-ажылды, чурттун материалдыг, күш-ажылчы болгаш акша курламырларын бүгү хемчег-биле камнаарын чедип ап турар.

Коммунизмни тургузарының эргеажыннга улус ажыл-агыйының планныг, пропорционалдыг хөгжүлдезинин хоойлузун ажыглавышаан, Совет күрүне улус ажыл-агыйының адырларының аразында пропорцияны план ёзугаар өскертип турар. Камналганың чурумун чорутканының түннелинде алган чыылданы бистиң күрүнеже улус ажыл-агыйының улуг планнарыч боттандырарынче, коммунизмниң улуг тудугларын тударынче, өртемнин, культурының, уран-чүүлдүң улам көдүрлүүшкүнүнче, бүгү ниитилелдиң материалдыг болгаш культуралыг хереглелдерин бүрүн хандырарынче углап турар.

Социализмге шуут удурланышкак амгы капитализм болза, капиталистиг бүдүрүлгениң хоойлузу болур максимальыг кончаны сүрбүшаан, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлге чепсээниң эң улуг төчегелекчизи болуп турар.

К. Маркстың бижээни болза, «Капиталистиг бүдүрүлге, бодунуң бүгү-ле харам хынныр байдалы түрээ-даа, кижиниң бүдүрген материалдарының талазы-биле чигзиниг чок төчегелээчел... өске талазында, садыгның дузазы-биле бодунуң продуктуларын хуваар арганың болгаш ацта таарыжыр конкуренцияның аргазының ачызында материалдыг хөрөнгилерни чарыгдаарда ол ышкаш эң-не төчегелээчел болуп турар, ооң-биле кады ийи-чаңгыс капиталистерниң ойнап ап турар чүүлдерин ниитилел чидирип турар» («Капитал». Күрүнениң политиктиг номнар үндүрер чери, 1951 чыл, том III, арын 92).

Капитализмниң монополистиг чадазының байдалдарында, ылаңгыя делегейниң капиталистиг системазының ниити кризизиниң ханылаанының үезинде эң төчегелээчел чоруктуң тодаргай чижектери болза, техниканың хөгжүлдезин саалдың турары, бүдүрүлгениң күжүн үргүлчү четче ажыглавайн турары, доктаамал болгаш үргүлчү-ле өзүп турар өжыл чок чоруктың максимальыг кончаанны хандырар дээш миллион-миллион тонна продуктуларны монополияларның медерелдин-биле үргеп баасырадып турары болур.

Капиталистерниң ацгызының маңгыс амыдыралы болза, биче эвес төчегелекчи чорук болур. Ажылчын ангының хөй кезии ядарап турда-ла бүдүрүлгениң чепсээнге хуу өнчүнү ажыглап алгаш, капиталистер национал орулганың дыка хөй кезиин ап чип турар болгаш ону бодунуң бүдүрүкчү эвес хереглелдеринге чарыгдап турар. Капиталистиг ниитилелдиң төчегелээчел чоруунун дижээ болза, англи-америк империалистерниң капиталистиг монополияларының байырының эрге ажыына чорудуп турар Кореяда эжелекчи дайынга үндүрүп турары ажок улуг чарыгдал болур.

Капитализмниң шынары болур төчегелээчел чоруктуң социалистиг тургузуг узугкаан. Бүдүрүлгениң чепсээ ниитинин, социалистиг өнчүзү болган чорук улус ажыл-агыйын план ёзугаар хөгжүдер арганы берип турар. Улус ажыл-агыйының план ёзугаар пропорциональыг хөгжүлдезинин хоойлузунуң негелделерин шын көргүзүп турар болгаш социализмниң кол экономиктиг хоойлузунуң негелделери-биле бүгү чүүлдерге дүгжүп турар бистиң улус ажыл-агый планнарывыс чурттун экономиказының көдүрлүүшкүнүнүң бедик темпизин, массаларның материалдыг чаагай байдалының болгаш культуралыг деңнелиниң өзүлдезин хандырып турар. Камналганың шыңгыы чурумуу—совет экономиканың планныг хөгжүлдезинин чарылбас шынары, социализмниң капитализмден артык күштериниң бирээзи.

II.

Сталинчы бешки беш чыл планы улус ажыл-агыйының чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүн баш удур көрүп турар. 1951—1955 чылдарның дургузында үлетпүрге капитал салыышкынын 1946—1950 чылдар-биле деннээрге барык ийи катап, көдөө ажыл-агыйга барык ийи катап, транспорт болгаш харылзаага барык 63 хуу улгатырарын партияның XIX съездиниң директиваларында төлевилээн. Иштики курламырларны мобилизастаар талазы-биле, камналганың чурумун боттандырар талазы-биле кужениишкиниг ажылдаарын капитал салыышкынның ол өзүлдези бүгү совет патриоттардан негеп турар.

Камналганың чурумун боттандырарының, бүдүрүлгениң иштинде чижыг курламырларны мобилизастаарының кол орук-тары болза, бар бүдүрүлге күштерин эң долузу-биле ажыглаары, бүдүрүлгениң аргазын үргүлчү экижидери, бүдүрүлгениң бот-үнезин чиигедири, ажыл-агый санажылгазын боттандырары, материалдыг курламырларның камналгазын хандырары, чүвени үрей кылыр чорук-биле демисел болгаш оон-даа өске болур.

Камналганың кол үнер дөстериниң бирээзи болза, чаа дээди техниканы нептередири, ону үргүлчү сайзырангайжылары, эрги машиналарны чаа машиналар-биле, а чааларны — эң-не чаа машиналар-биле солуурга болур. Машиналарны ССРЭ-де ышкаш ол хире күзеддиг кайда-даа ажыглавайн турар, чүге дээрге машина ниитилелге күш-ажылды камнап берип турар болгаш ажылчыннарның күш-ажылын чиигедип турар деп эш Сталин айтып турган.

Боттарының культура-техникалыг деңнелин шудургуу бедитпишаан, ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның кадрлары социалистиг чарышты калбартын тургаш, чаа мурнакчы техниканы билип алыр талазы-биле бүдүрүлге күштерин ажыглаар талазы-биле кайгамчык чедиишкиннерни чедип алган.

Домна суугуларының ажыктыг хемчээлин кара металлургияга ажыглаары 1951 чыл-биле деннээрге 1952 чылда 5 хуу улгаткан; ажыглалдыг өрүмнээшкиниң дүргени нефть үлетпүрүнде 1951 чыл-биле демейдээрге 4 хуу улгаткан; «Донбасс» деп хөмүр даш комбайннарынчы бүдүрүкчүлүү бедээн; саазын холумактыг пестерниң, дуктен кылыр пестерниң торгу болгаш трикотаж пестер үлетпүрүкде дерилгелерни ажыглаары экижээн болгаш оон-даа өске.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ МУРНАКЧЫЛАРЫНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫН ЧЕР БОЛГАНГА НЕПТЕРЕДИР ДӘӘШ!

Сад ажылының улам көдүрлүүшкүнү дәәш

И. ЖУКОВ,
РСФСР-чин көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер министринин орзлакчызы

Сад ажылы болза, социалистиг көдээ ажыл-агыйның база бир эң чугула адырының биреэзи болур. ССРЭ-де кат-чимистиг ыяш олуртулгаларының шөлдери хаанныг Россияга гурганы-биле дөмейлээрге, ийи катап ажыг өскен. Хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар 200—300 болгаш оон хөй гектар садтарлыг болуп турар. Чижээлээрге, Рязань областың Лебедянский районунуң «Агроном» совхозу 1500 гектар кат-чимистиг садты өстүрген, Краснодар крайның Пластуновский районунуң «Агроном» совхозунда 1800 гектар сад шөлү бар. Бо крайның Славянский районунуң Горький аттыг «Сад—гигант» деп совхозу делегейде эң улуг сад ажыл-агыйлыг совхоз болуп турар. Мында сад ыяжы олуртулгазының шөлү 2150 гектар болуп турар.

Мичуринчи агробиология өртемниң чедиишкиннериниң түннелинде кат-чимистиг ыяш тарып олуртулгазы чүрттүү соңгу болгаш соңгу-чөөн чүгүнче ырак бурунгаарлаан. Уралда, Сибирьде болгаш ыраккы Чөөн-чүкте кат-чимистиг ыяш тарып олурдулгаларының шөлдери ам бо үеде 30 гектар ажыг турар. Мурманск области, Игаркада, Камчаткада болгаш Сахалинде чаа садтарны болгаш кат-чимистерни тарып олуртуп турар.

Чөөн-чүкте сад ажылының калбак хөгжүдезинің кайгамчыктыг дуржулгазы болза, Красноярский крайның Минусинский району болур. Ында бүгү колхозтарда бараанныг садтар бар. Минусинский районнуң колхозтары чыл бүрүде муң-муң центнер кат-чимистерни чыын ал, оортан 4—5 миллион рубль орулганы ап турар.

И. В. Мичуринниң болгаш оон салгакчыларының кылган чогаадыкчы ажылы, база ол ышкаш сад ажылының чаартыкчыларының байлактыг дуржулгазы фруктуларының үлетпүр сортуларын калбаа-биле тургузарынга дузалап, кат-чимистиг ыяш тарып олуртулгаларын соңгу-чөөн чүкче ырак бурунгаарлаткан, ынчангаш кат-чимис бүдүрүдезин оларны хереглээр черлерже чоокшулатынган.

Сад ажылының талазы-биле улуг чедиишкиннер бар болза-даа, олар коммунистиг партияның XIX съездизинің төөгүлүг шиитпирлери-биле сад ажылының ажылдакчыларының мурнунга салган сорулгаларны күүседириндеи ам-даа ыракта турун турар. Беш чылдың төнчүзүнде колхозтарда садтарның болгаш кат-чимистиг шөлдерни 70 хуу хире көвүдеирин бешки беш чылдың планы-биле баш бурунгаар көрүп турар.

Уралга, Сибирьге болгаш ыраккы Чөөн-чүкке садтарны болгаш кат-чимистерни калбартыр талазы-биле улуг ажылы чоокку чылдарда чорудар деп турар. Бо черлерге кат-чимистиг ыяш тарып олуртурун 2—3-тен эвээш эвес катап улгатырар. Мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазының өөредип турарын ёзугаар алырга, бо районнарга яблоктуң «пепин шафранный», «славянка» деп мичуринчи кайгамчыктыг чаагай улуг сортларын болгаш үнелиг ортаакы орустуң сортлары болур «бюровинканы», «Москваның грушовказын», «папировканы» болгаш өскелерни-даа кадыг-дошкун агаар-бойдустун байдалынга өстүрүп үндүрер арганы берип турар.

Ындыг болза-даа үлетпүрүнүң чамдык алырларында бүдүрүлге күчүзүн багай ажылап турар. Чижээ, «Ворошиловградуголь» комбинатка 1952 чылын бүдүрүлге күчүзүнүң чүгле 63,5 хуузун ажылаан, «Кадиевуголь» деп трестиге 46,2 хуу. Шахталарның күчүзүн ажылаарын безинери хөмүр даш тывызын дыка көвүдеир арганы бээр.

Камналганың кол үнер дөзү болза, бүдүрүлгениң методтарын сайзырангайжыдыры болур. Маная хамаарыштырар үүлдер болза, бир дугаар эзлчегде, металлны эзилдириниң дүрген арганарын, металлды чондурарының дүрген арганарын, дүрген тударын, аар дензидиг поездилерни дүрген чорударын нептередири болур. Ажылдың дүрген арганарын массалыы-биле нептередири болза, материалдыг болгаш күш-ажылчы чарыгдалды кызырбышаан база бот-үнеин чиигетпишаан, продукцияның бүдүрүп үндүрүлгезин улам көвүдедирин болгаш күрүне планнарын ажыр күүседирин хандырар.

Ажылдың шууштурар аргазын ажыглап турар бүдүрүлгелер күрүне курламырларының дыка хөй камналгазын чедип ап турарзар. Бүдүрүлгени организастазрының ол дешпилгелиг арганары күш-ажылтың бүдүрүкчүлүүн бедидер, техниканы ажыглаарын экижидер продукцияның бүдүрүп үндүрүлгезин дыка көвүдедип, оон шынарын экижидер болгаш бот-үнезин чиигедир арганы берип турар.

Уральның машина тудуунуң заводтарының мурнакчылары эштер Олейников, Поздеев, Быков болгаш өскелерниң-даа дуржулгалары-биле ажылды график ёзугаар дески, доктаамал организастазары, күш-ажылдың организастаашкының болгаш ажылдаар черни экижидери дээн ышкаш хемчеглериң дузаламчызы биле бүдүрүлгениң сайзырангайжыдылгазын чедип ап турар.

Бүдүрүлге техниказын сайзырангайжыдарының, мурнакчы дуржулгаларны шиңгээдириниң, бүдүрүлге күштерин эки ажыглаарының кол хемчээчизи болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези болур. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези болза, үлетпүр продукцияның бот-үнезин, тудугунуң үнезин чиигедир, бүдүрүлге чорудулгазының үезинде эң-не хөй камналганы бээр.

III.

Материалдыг курламырларны камныг чарыгдаары — камналганың чурумун боттандырарының чугула үүлү. Чиг-этти, кол болгаш дузалаар материалдарны, оозар үүлдү, электри күүнүн чарыгдаарын кызырары бүдүрүлге бүрүзүн күрүнеге дыка хөй хөренгини камнап бээр арганы берип турар. Материалдыг курламырларны камнаары чангыс продукцияны бүдүреринге үнер күш-ажылды кызырар болгаш ынчангаш бүгү ниити күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам өстүрер арганы берип турар.

Кылыг бүрүзүнге үнер металлын чарыгдалын кызырар дээш чарыш бир чыл бурунгаар Москваның Сталич аттыг автомобиль заводунга эгелээн. Оон түннелинде «ЗИС-150» деп бир машинаны бүдүреринге үнер кара болгаш өөнүг металлды чарыгдаары 40,15 килограмм кызырылган, «ЗИС-151» деп машинаны бүдүреринге 50,5 килограмм кызырылган. Эрткен 1952 чылдың дургузунда завод 10,5 миллион киловатт шак электри күүнүн болгаш 13 мүн тонна ажыг одаар үүлдү камнап алган.

Камналганың бир чугула үнер дөзү болза, чидириглерни болгаш бүдүрүкчү эвес чарыгдалдарны чок кылыры болур. Чижээ, 1951 чылдың дургузунда эвилелиң үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң талазы-биле чидириглер болгаш бүдүрүкчү эвес чарыгдалар 4,9 миллиард рубль болган, оол иштинде чүвени үрей кылыр чоруктан чидириг — 3 миллиард рубль болган. Ынчангаш чүвени үрей кылыр чорук-биле, ону болдура бээр чылдагаанар-биле демисел кончуг улуг ужур-дузалыг.

Продукцияның сортузун бедидер дээш чаршыты эгелээрин саналдаан Обуховтуң Ленин аттыг чуга сукно бүдүрер фабриказының алдарлыг пестаавычызы Нина Амельченкованың эгелевчи чоруу продукцияның шынарын бедидер болгаш чүвени үрей кылыр чорукту кызырар дээш демиселге улуг ужур-дузалыг. Н. Амельченкова болза чамдык пестерге ам бар стандарттарның улуг четпестерин илереткен болгаш бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын бедидер лугайында негелдени улгатырарын саналдаан.

Камналганың чурумун тудугда багай боттандырып турар. Материалдарны чарыгдаарында чидириглер ам-даа хөй хевээр, механизацияның хөренгизин четпес ажыглап турар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс, немелде чарыгдалдар хөй.

Хөй чидириглер болгаш бүдүрүкчү эвес чарыгдалдар көдээ ажыл-агыйга база бар. Дыка хөй МТС-терде болгаш совхозтарда машина-трактор парктарын ажаалаан кадагалап турары багай, оон түннелинде көдээ ажыл-агый машиналары эрте-ле элеп турар, машиналарның септелгезинте дыка хөй хөренгини ажыр чарыгдаан турар, кывар болгаш чаар материалдарның ажыр чарыгдалы хөй болуп турар. Ол бүгү үүлдер трактор ажылдарының бот-үнезин аартадып турар. Дыка хөй МТС-те, колхозтарда болгаш совхозтарда ажыл-херектi багай организастаанындан дужүүлү хөйну чидирип турар, колхозчу байлакты калагаларын багай организастаан. Малын багай ажаан турарындан дыка хөй колхозтарда мал өлүп турар, ол чорук мал ажылының продуктулуун кудуладып турар.

Көдээ ажыгагый продукцияларының белеткелиниң кадагалалының болгаш сайгарылгазының талазы-биле немелде чарыгдалдар ам-даа аажок улуг. Административ-өртемел чарыгдалы ам-даа улуг хевээр.

Улус ажыл-агыйның бүгү адырларында материал хөренги болгаш күш талазы-биле курламырларны артыр чарыгдаар чоруктар болза, дыка хөй удуртукчулар камналга чурумун уттуп турарының дугайын херечилеп турар, олар күрүне хөренгизин бодамчалыг болгаш камныг чарыгдаар дугайында сагыш салбайын турарлар, боттарының удуртуп турар бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң сан-хөө ажылагый талазы-биле ажылын экижидер дугайында чогуур сагыш салбайн турар, а партия организациялары ол четпестерни көрбейн турар болгаш ындыг удуртукчуларны угаап башкарбайн турар.

Камналганың чуруму дээш демиселдиң чедиишкини ажылчы чоннар боттарының бүдүрүлге хүлээлгезин медерелдиг көөрүнден, улусчуң копеек бүрүзүн олар кайы хире шынгыы камнап билириндеи улуг хамааржыр.

Камналганың чуруму ажыл-агый санажылгазын шиңгээдири-биле сырый харылзалыг. Ажыл-агый санажылгазы болза, ажыл-агый планнарын күүседириниң болгаш ажыр күүседириниң чугула чепээ, бүдүрүлгеге эң хөй камналганы чедип алыр дээш демиселдиң эң эки хевирлериниң биреэзи болур.

Эң хөй камналганы чедип алырынга завод иштиниң ажыл-агый санажылгазының ужур дузазы онза улуг. Ол болза, ажыл-агыйны камныг болгаш камналгалыг чорударынче, бүдүрүлгениң бүгү адырларында ажылдың чарыгдалының болгаш түннелиниң үчёдүн шыңгыырадырынче угланган. Заводтуң иштики ажыл-агый санажылгазы болза, планын күүседири дээш, камналга дээш, продукцияның бот-үнезин чиигедир дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш бүдүрүлге күштерин эки ажыглаары дээш демиселге ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан хаакчыларның инициативазынга делгемни ажылып турар.

Камналга дээш демисел—күрүненің чугула хереэ. Партия, комсомол болгаш профөвилел организациялары болза, буданнаш чорукка биче-даа эптеш чок кылыр совет кижилерни кижизидер хүлээлгелиг, улустуң байлаан кадагалап билбес кижилерге удур хөй ниитиниң күзел-бодалын олар организастаар ужурлуг.

* * *

Камналганың чуруму — ажыл-агыйны чорударының социалистиг методу болур. Камналганың чурумун шыңгыызы-биле ботандырбышаан, бистиң совет экономикавыстың бүгү адырларының өзүлдезинің хереэнге, совет улустуң материалдыг болгаш культуралыг деңнелин көдүрериниң хереэнге Совет күрүне Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган. Ам камналганың чуруму болза, бистиң чүртүвүска коммунизмни чедиишкиниг тургузарының чугула үүлдериниң биреэзи болуп турар.

М. ДЕМЧЕНКО,
экономика өртемнериниң кандидады.

Совет өртем болгаш культура албан черлери Кыдат Улус Республиканың өртем албан черлери-биле номнарны, сеткүүлдерни үргүлчү солчуп турар.

ССРЭ-ниң өртемнер Академиязының ниити өртемнерниң фундаментальдыг библиотеказы, хөй номнары чорудуп-даа турар, ап-даа турар. Бо чылын муң ажыг номнарны алган.

Чурукта: библиограф Т. И. Волкова (оң талазында) биле өртем ажылдакчызы, кыдат дыл шинчилекчизи О. В. Морошкина оларның Кыдат Улус Республикадан келген номнарны көрүп турары.

Чуруу **В. Шаровскийнии.**
СЭТА-ның пресслиштези.

Колхоз тудуунда херээженнер

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. **(Телефон-биле).** Барыын-Хемчик районда «Комсомол 30 чыл ою» колхозтуң тудуг ажылында херээженнериниң 13 кижилиг тускай бригадазы (улуртукчузу эш Дергилээр) ажылдап эгелээн. Күш-ажылдың организастыг чуруму багай эвес, бригада ийи звено болуп алган ажылдап турар.

Районда чарлатынган тудугнуң шалын чы айының баштайгы хүнү майның 20-де бригаданың ыяш кезер звенозу 8 кижи 61 ыяшты белеткээн, а чазаныкчы звенола 5 кижи 18 чудуктарны чонганнар.

Чаа өөредилге чылынга

Эрзин районда «Чаа орук» көдээ ажыл-агый артелинде (даргазы эш Давазжап, парторганизация секретары эш Сундуй) чеди чыл школазы 1953-54 өөредилге чылынга хереглээр 800 кубометр ыяшты бүрүн белеткээн.

Амгы үеде школаның септелгелеринге хереглээр материалларын четчелеп, быжаныларны эвилелдеп эгелей берген. Ажылдың графигин чогаадып, кандыг ажылды кажан дооскан турарын школаның директору эш Оюн, суму Совединиң даргазы эш Этер олар ажылдап тургускан.

Н. КЫРГЫС.

Областың колхозчу малчыннарында

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чадаана сумузунда «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң хойжуулары ниитиниң малының чаш төлүн менди ажаан алыр талазы-биле кызымаккай ажылдап турар.

Колхозтуң хой мал фермазында чоокку хүннерге чедир 906 баш хой болгаш өшкү төрээн, оон 1009 баш анай, хураганны бүрүн камгалап ап, ниитиниң малының баш санының өзүлдезинге немештирип алган.

Малдың чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле эш Шаравин эки ажылдаа, төрээн 247 хойундан 270 хураганны камгалап алган. Үш чүс баш хой, 100 баш хураган кирер чылыг кажаларны бүрүн тудуп дооскан, ажыглалга киргген.

М. МАЖАА.

* * *

Хөндергей сумузунда «Красный пахарь» көдээ ажыл-агый артелиниң хөй болгаш өшкүзү 12 кезек черде турун турар. Ында ниитиниң малының баш саны улам өзүп, мал ажылында малчыннарның ажылынга харыысалгазы улам күштелип турар.

Малчыннарның иштинде эштер Кевен 260 хойдан 275 хураганны, Калчан-Көк 250 хойдан 265 хураганны, Кара-Сал 254 хойдан 259 хураганны, Чыраан-оол 103 хойдан 108 хураганны бүрүн доруктуруп турар. Ол ышкаш малчыннар эштер Белекей, Бирлей, Билчээ олар мурнакчы малчыннар болуп турарлар.

Фермаларда мал оолдаашкыны үргүлчүлевишаан турар болгаш мал бажы өстүрериниң күрүне планын күүседир дээш колхозчу хойжулар шудургуу ажылдан турар.

С. ТОПАЙ-ООЛ.

* * *

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Чылгы мал бажы өстүрер талазы-биле күрүне планын чедиишкиниг күүседир дээш Эйлиг-Хемде Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң чылгы мал фермазының ажылдакчылары күжениишкиниг ажылдап турарлар.

Чылгычылар эштер Санчы-Бүдүн, Кирлиг-Кара, Санчат-оол олар боттарында хамаарылгалыг ниитиниң 480 ажыг чылгы малын чангыс-даа баш чидириг чокка кыштың соок айылыкдан дүн-хүн дивейн семис күштүг кылдыр менди кыш ажырып алган. Олар баштайгы төрээн 65 бениң кулуннарын 100 хуу камгалап алган доруктуруп турар. Ынчангаш оларның могаг-шылаг чок эрестиг күш-ажылы колхозчуларга билдингир болгаш ам сураглыг чылгычылар дидиртип турарлар.

Ниитиниң чылгы мал фермазында малдың оолдаашкыны үргүлчүлеп турар болгаш ам төрүүр белерниң чаш төлүн чангыс-даа баш чидириг чок менди камгалап алыр дээш сураглыг чылгычылар улам сорук киириптинген, күжениишкиниг, социалистиг хүлээлгелерни боттарынга алган ажылдап турарлар.

Н. МАЙГЫН-ООЛ.

* * *

Хөндергеде Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжуулары эштер Бегзи 148 хой, өшкүден 199 анай, хураганны, Базыр 92 хой, өшкүден 103 анай, хураганны камгалап алганнар.

Колхозтуң алдарлыг чылгычызы эш Домбаа баштайгы төрээн белериндеи эки шынарлыг кулуннарны бүрүн камгалап ап турар болгаш ол ам төрүүр 152 беден ынча кулунну менди камгалап алыр мен деп бедиткен социалистиг хүлээлгени бодунга алган эрестиг ажылдап турар.

Т. БАЛГАН.

* * *

КАА-ХЕМ РАЙОН

Тере-Хөлдүң Бүнгуртуда «Большевик» колхозтуң малчыннары ниитиниң малының чаш төлүн менди алыр дээш кызымаккай ажылдап турар.

Колхозтуң хой мал фермазында хойжу И. Даваа бодунга хамаарылгалыг 300 баш хоюн семис күштүг кыш ажырып, чоокку хүннерге чедир төрээн 176 хойнан 176 хураганны менди камгалап алган.

Ол ышкаш колхозтуң чылгычызы эш Сундуй ол ажылынга ам 4 чыл ажыр ажылдап, бо чылын бодунга хамаарышкан 30 ажыг чылгы малын эки одарлаткан, кыш, чай чок семис күштүг кылдыр ажаан турар.

К. ХЕРЕЛ.

* * *

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Кызыл-Тайга сумузунда «Победа» көдээ ажыл-агый артелиниң хой болгаш өшкү малын 26 кезек черде улуг, бичезин өр, кызын болгаш ылаңгыя төрүүр хой, өшкүлерни ылгап тургускан. Ынчаарга чоокку хүннерге чедир төрээн 1465 хой болгаш өшкүден 1468 анай, хураганны бүрүн камгалап алган. Ниитиниң малының баш санын өстүрери-биле кады ылаңгыя оон чаш төлүн менди камгалап алыр талазы-биле колхозтуң хой мал фермазының ажылдакчылары күжениишкиниг ажылдап турар.

Бо талазы-биле малчыннарның иштинде эштер Бегзин-оол 138 хойдан 138 хураганны, Мадар-оол 141 хойдан 141 хураганны, Шөмбүл 138 хойдан 138 хураганны, Анчыт 130 өшкүден 136 анайны бүрүн камгалап алган. Ол ышкаш Далкай-оол, Сонам ышкаш мурнакчы хойжулар ол мал фермазында дыка хөй.

Хой мал фермазының ажылын ферма өргелекчизи эш Чумбуу эки улуртуп турар. Ындыг-даа болза, мал эмчизи Носкова, зоотехник Байскылан олар чер-черде турар малдың ниити байдалын хынаваан турар болгаш малчыннарга мал ажылының талазы-биле арга-сүмени оларга чедирбейн турарын демдеглээри чугула.

С. АЛЕЕТ.

* * *

Акы-Барлыкта «Ленин оруу» колхозтуң хой мал фермазында хойжулар бир коңдан 250 хойдан төрээн 251 хураганны, 259 өшкүден 264 анайны бүрүн камгалап алган.

Хойжуларның иштинде хоочун кадарны эш Шыырып 160 хойдан 161 хураганны, эш Лопсан 116 өшкүден 120 анайны, эш Успун 72 өшкүден 73 анайны бүрүн доруктуруп турар.

Мал фермазының өргелекчизи эш Сюрюн бодунуң хойжуларының ортузунда агитация-массалыг ажылдарны эки тургускан болгаш мал ажылының талазы-биле социалистиг чарыш улам калбарын турар. Малдың чайгы одарлаашкынын амыгаштан планнап, таарыштырын турар.

К. БОРАҢНАЙ.

* * *

Эш Дагбыр Эрги-Барлыкта «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң сураглыг хойжузу. Мал бажы өстүрер талазы-биле мурнакчы ажылын үнелеп көргеш, ону колхоз баштаар чери, колхозчуларның ниити хуралындан өртектиг үүлдер-биле болгаш акша-мөнгүн-биле шаннатырын турар.

Сураглыг кадарчы эш Дагбыр баштайгы төрээн 175 хоюндан 175 хураганны бүрүн камгалап ап, ам төрүүр хойнуң чаш төлүн менди доруктуруп алыр деп хүлээлгени алган эрестиг ажылдап турар.

С. КОНЗАЙ-ООЛ.

* * *

ТОЖУ РАЙОН

«Май 1» колхозтуң (даргазы эш Монгалбин) малчыннары ини мал бажы өстүрериниң күрүне планын күүседир дээш кызымаккай ажылдап турар.

Ол колхоз организастатынып тургустунган үезинде 435 баш ивини катыштырып салган турган болза, ам 1200 баш чедир өскен.

Ини мал фермазының ажылдакчылары эштер Доолай, Соны, Хаалга, Күнзенмаа олар эң идепкейлиг ажылдап турар.

Тайгаларда үзүп тургускан ини малдың туруш байдалын таарыштыр тургузар талазы-биле ферма өргелекчизи эш Деверек эрестиг ажылдап турар.

А. САМБУУ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Чоннуң чөптүг негелдезин хандырар

Көк-Чыраада улгаттыр катышкан Ленин аттыг колхоз тургустунганындан бээр элээн үелер эрткен, оон төвү улам калбарын, ында чурттакчы чон көвүдеп турар. Ындыг-даа болза, мынчага чедир чунар бажың тудуп ап чадаан чорук дыка четпес ажылдың биреэзи.

Чоннуң культуразынга холбашкан ол негелдени колхозтуң мурнуку-даа база амгы-даа даргазынга чеже катап тургускаан дээр. Колхозчуларның өгелекчи саналын деткивес шак ындыг бюрократыг байдалдарга парторганизацияның эптежип турары база-ла шын эвес.

Колхозчулар чамдык суббота хүннеринде Шагаан-Арыг хоорайже шуушкулап-ла эгелээрлер, ында белеткеп каан хостуг чунар-бажың кайын турар ийик. Колхоз төвүнде кирип өөренир эге школа база бар, ында уруглар ыаа чунар деп. Бо айтырыгны дарый шиитпирлээрин чон негеп турар.

К. АНАЙ-ООЛ

Чиижең садыгжыга харыысалга хүлээдир

Өвүр районнуң Саглыда Иргит Дажы деп хуу ажылдыг кижи чиижең садыг кылып турар. Иргит Дажы дарган кижи, ол бир шоочаны кылгаш-за ону 25—30 ажыг рубльге садып турар. Шоочаларын садарда «мээн кылган шоочаларым ажок быжыг, эки чүве» деп чулчуруп олурар.

Чиижең садыг кылып, хуузунуң хөренгизин көвүдедип орар, хөй ниитиниң ажылынга киржилге чок Дажыга харыысалга хүлээдири негетинин турар.

Т. ЧАШ-ООЛ.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„НОМ ТАРАДЫЛГАЗЫ НИИТИНИҢ ХЕРЭЭ"

Бо чылдың марттың 29-та үнген № 62 «Шын» солунга парлатынган «Ном тарадылгазы ниитиниң хереэ» деп эгелиг үүлде Улуг-Хем районда ном тарадылгазының ажылында четпестерни шүгүмчүлээн.

Районга ном тарадылгазын экижидеринге угланган хемчеглерни СЭКП райкому ап чоруткан, ном садарынга 15 садыгчыларны тургускан.

Алдынган хемчеглериниң түннелинде район иштинге ном садыгаашкынының планы апрельде 105 хуу күүсетинген болгаш май айның планы база-ла багай эвес күүсетинин турар.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

АЛДЫ ЧУРТТАРНЫҢ ДАШТЫКЫ ХЕРЕКТЕР МИНИСТРЛЕРИНИҢ ПАРИЖКЕ БОЛГАН ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫНЫҢ БУУРАП ДҮШКЕНИ

«Хөмүр даштың болгаш канның европа катыжышкынында» кирип турар 6 чурттарның (Франция, Италия, Барыын Германия, Бельгия, Голландия болгаш Люксембург) даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы май 12-ден 14-ке чедир Парижке болуп эрткен. Чөвүлел хурал «европаның политиктиг ниитилежилгези» дээр ниитилежилгениң төлевилелин чугаалажып көрген. Чөвүлел хуралдың киржикчилеринге ол «ниитилежилгениң» кол хоойлузун, азы хөмүр даш кан катыжылгазының «тускай ассамблеязының» Страсбургка бо чылдың марта-ла чогаадып кылганы «европа конституциязының» төлевилели деп адаар төлевилелди көргүскен.

Чөвүлел хурал төнген соонда парлатынган дыннадыгда бөлүткап турары болза, «министрлер политиктиг ниитилежилгени тургузарының эргежок чугулазын болгаш амгы үеде чорудуп турар ажылдарны саададылга чокка ургулчүлөрүн чаңгыс эп-сеткилдии-биле чүүлүг деп көргеннер». Ынчалза-даа ол медеглел болза, өзулуг-ла куруг шуугаазын характерлиг болуп турарын фактылар херечилеп турар, чүге дээрге, «европа конституциязының» тодаргай төлевилели бодунуң мурнунда турза-даа, чөвүлел хурал кандыг-даа практиктиг шиитпирлер үндүрбөөн. Ам бага ийи чөвүлел хуралды: июнь 12-ден июль 1-те чедир — Римге чазактар аразының чөвүлел хуралын а оон соонда Римге чөвүлел хуралдың түннелдериниң дугайында илеткелди дыннаары-биле июль 10-да Газгага даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын эрттиреринде шиитпирлөөн.

«Комба» деп француз солун алды министрлериниң Парижке болган чугаалажышкынарының түннелдериниң үнелелин кылгаш, херек кырында туруп турар чөрүлдөөлериниң уламынан «европа конституциязының» төлевилели барык-ла чүүмү-биле күш чок болдунган деп санап болур, чүге дээрге, ол «ноталарның, меморандумнарның, удур саналдарның болгаш илеткелдериниң аразынче чайлаш чок түлдүнүп кире бээр» деп медеглээр бүгү үндезилелдиг турган.

Чөвүлел хуралдың ыныг бөгай түннелин чүүн-биле тайылбырлап болурул? Ол түннел болза, аңаа төлөөлетирген чурттарның эрге-ажыктарының ханы үскүлежишкиннериниң улуг чөрүлдөөлериниң түннели болур.

«Европа конституциязын» хүлээп алырының болгаш аңаа үндезилээш «национал тергииделдиң политиктиг эрге-чагыргазын» бадылап тургузарының эң-не шиитпирлиг талалакчызы болза, Италияның деткип турганы Барыын Германия болуп турган. Барыын Германияның ыныг туружу болза, Барыын Европага башкарыкчы байдалды эөлеп алырынче оон чүткүлү-биле тайылбырлатынар. Хөмүр даштың болгаш канның Рур магнаттарынга удуртукчу рольду берип турар хөмүр даш—кан катыштырылгазының европа катыжышкыны харын ол сорулганы чедип алырынче угланган болуп турар. «Европаның камгаланыкчы ниитилежилгезин» азы «европа армиязын» тургузарының төлевилели болза, ол армияның төвү базала бонн өскөөргектериниң катап тургустунуп турар чепсектиг күштери болур ужурлуг дээрзин көрүп турар.

«Европаның политиктиг ниитилежилгези» болза, оон инициаторларының бодалы-биле алырга, Барыын Германияга чүгле экономика болгаш шериг талазы-биле эвес, харын политика талазы-биле кол башкарыкчы байдалды тывыспышаан, ол бүгү турушту «Европаның чаңгыс эвин» каастаар ужурлуг болуп турар. Ынчангаш «европа конституциязының» төлевилели Барыын Германияның империалистиг эрге-ажыктарынга ажыктыг болуп турар, базы немец империализминиң төлөөлекчилери «оларның туружунга ажыктыг болуп турар ол идеяны боттандырарын» белеткеп турааргар деп Парижтиң недель санында үнер «Трибюн де насьон» солуну бижээн. Ынчалза-даа ол туруш Францияның, Бельгияның, Голландияның болгаш Люксембургтуң эрге-ажыктарынга удур болуп турар, ол чорук чөвүлел хуралга маргылдаалардан илерээн. Алды министрлер Парижке чыглып келгенде Италияның талазы-биле безин дугуржулга чок болганы дораанна илерей берген, керээниң кылдынган бижимелин чугаалажып көөрүнүң болгаш дүрген-не хүлээп алырының дугайында чугаа болуп турар; Францияның болгаш Бельгияның талазы-биле чүл дээрге, ол бижимелдиң үндезининге керээниң дугайында чугаалажышкыннарны чорударын болдуруп турар корум-чурумнуң дугайын чугаалажырының талазы-биле чугаа болуп турар деп «Франс суар» солун бижээн.

Парлалгаларның бижип турары-биле алырга, Барыын Германия «европа конституциязын» дүрген хүлээп алырын чедип алыры дээш демисешпишаан, «национал тергииделдиң политиктиг эрге-чагыргазынга» улуг эргелерни болгаш эрге-дужаалдарны тыпсырын, ол эрге-дужаалдарны камгалалче, хөмүр даш болгаш металлургия үлешүрлериниче, черле ниити экономиканың талазынче тарацырын өгеп турган деп «Франс суар» солун бижээн.

Бонн канцлер Аденауэрниң ораалажышкыны оон күзээни түннелдерни бербөөн. Францияның делегациязы болгаш Бенилюкс чурттарының төлөөлери чөвүлел хуралга киирген төлевилелге удур алзаан хөй удурланышкыннарны болгаш чазалгаларны көдүрүп үндүргеннер. Ол удурланышкыннар болза, ниитилежилгениң национал тергииделдиг характерин дыка өскөөдирин көрүп турар. Оон уламынан чөвүлел хурал түннел чок болуп доозулган.

Ынчалза-даа Барыын Германияны долгандыр «Европаны катыштырарының» ораалдажышкынынан Аденауэрниң ойталавайн турарын оон сөөлүндеги болуушкуннар көргүскен. Үр үениң иштинде кылган чажыт оптаашкыннарының болгаш албадаашкынының түннелинде Боннуң чагырыкчылары болза, май 15-те Барыын Германияның парламентизиниң үстүү палатазының (бундерсат) Боннуң чаңгыс талалыг керээзин, а ол ышкаш европа армиязының дугайында париж керээзин күштүг болдуруп бадылаарын чедип алган. Аденауэрниң Лондонга чораан чоруу болза, «европа ниитилежилгезин» Боннуң болгаш оон океан ыныда чагырыкчызының тергииделиниң адаанга киирериниң идеязын улам шиитпирлиг деткиринче англи чазакты күткүүр сорулгалыг турган чадавас. Ынчалза-даа ол идея болза, Барыын Европа чурттарының чаңгызында-даа улус массаларындан, оон иштинде Барыын Германияның улус массаларындан деткимчени албайн турар.

Капиталистиг лагерьниң чурттарының аразында ханы чөрүлдөөлер, эң ыллыгы Франция биле Барыын Германияның аразында чөрүлдөө, а ол ышкаш улустарының боттарының национал хамаарышпас чоруун камгалаарынче чүткүлү болза, алды чурттарның министрлериниң Парижке болган чөвүлел хуралынга чугаалажып көрген. «европа конституциязының» төлевилели ышкаш «Европаның чаңгыс эвинин» язы-бүрү төлевилелдериниң оруунда туруп турар ажып эрттинмес мөөнзактаашкын болуп турар.

ФРАНЦИЯДА САҢ ХӨӨНҮҢ УЛУГ БЕРГЕДӨӨШКИННЕРИ

Май 18-те Францияның Национал хуралы болза, Рене Мейерниң чазааның киргени «саң-хөөнүң байталын кадыкшыдарының» төлевилелин чугаалажырынче кирген. Саң-хөөнү кадыкшылар талазы-биле дүрген хемчеглерни ап чорударының чугулазы Францияга таварышкан саң-хөө бергедөөшкининден болдунган. Француз франк (акша) үзүктел чокка үне чокталып турар. Оон садыл алыкчы аргазы 1947 чылда турганы-биле бөлөөрга 1952 чылда 42 хуу болуп турган, үүрмектеп салар өртектер 1947 чылдан 1952 чылга чедир барык-ла 2,4 катап углаткан. Ам саарылгада көстүп көрбөөн хөй саазын акша — ийи муң миллиард франк турып турар. Бюджет карылгазы 804 миллиард франк четкен. Мейерниң бодунуң чугаалааны-биле алырга, бир эвес «чыл бүрүдеги чарыгалдың үзүктел чок өзүлдезин» соксатпас болза, 1954 чылда чарыгалдар биле киирип алышкынның аразында каржылга барык-ла муң миллиард франк болур. Ынчалза-даа, «чарыгалдарның үзүктел чокка көвүдөөшкини» эңдере чексек бүдүрүп үндүрүүшкүнүнүң болгаш Вьетнам улуска удур дайынга канчаар-даа зажок хөй чарыгалдар үндүрүүшкүнүнүң үржүү болурунуң дугайын Мейер чугаалаваан.

«Саң-хөө кадыкшылгазының» төлевилелин кылып тургускаш, чазак болза, ол төлевилелди Национал хуралды дамчыштыр бадыладырын ораалдашкан, чүге дээрге, үе оны манавас, байдал шынаг-ла берге болуп турар. Ынчалза-даа, француз улус мурнундагы-даа ыныг төрүүлүг хөй төлевилелдерни, эң ылаңгыя «Пинейчин дуржулгазын» болгаш оон хөй санныг буруугуларының хемчеглерин сактып турар. Бо бүгү хемчеглер түннелинде кээп үндүрүгүнүң аар үүргезин улгатырарынга чедирип турган, ол чорук чөнүүн аммыдыгы деннелиниң улам ыңайгы кудулаашкының болдуруп турган, ынчалза-даа саң-хөөнүү амга чедир кадыкшытпаан. Ол хемчеглериң болгаш төлевилелдериң кол ылгавыр хевирлери болза, саң-хөөнүн бергедөөшкининериниң чидигленишкининиң алыс чылдаанналары чүл дээрге: Францияга күш четинмес соксаал чок дайын чарыгдалдарын, хамаалы экономиканың тайбың адырларының кызырыышкынын, океан ыныда монополияларның эргезинге таарыштыр чурттуң даштыкы салыт харылзааларының талазы-биле оон аммыдыгы эрге-ажыктарын үреп турарын оларның тоон көрбейн турганы болур. Француз парламентиниң депутады Жорж Коньо бодунуң чугаазынга мынча деп чугаалаан: Францияда бюджет политиказы 1932 чылдан 1936 чылга чедир үениң дургузунда моон адаанда принцип өзүүлер боттаныр турган: «Биреде, саң-хөөнү кадыкшыларынга чурттан когаралдарны кылырын чазак негеп турган; ийиде когаралдар кылырын төгеп албадаан турган, ынчалза-даа ол когаралдар саң-хөөнү кадыкшытпаан; үште, ол-ла саң-хөөнүн кадыкшылгазынга чаа когаралдарны кылырын чазак негээн... Амгы чазактың шаандагыларындан ылгалыр чүүлү болза, ол талазы-биле амгы чазактың улам ыңайлап чорүй барганы болур».

«Журнал офисьельде» чазактың декреттери парлатынган. Чырыдышкынга, кадык камгалалынга, хөй-ниити ажылдарынга, капитал салышкынга, үлетүрүнүң хамааты адырларынга, социал хандырылгазынга болгаш оон-даа өске чүүлдерге төлевилелдерни кызырарын чазактың төлевилээнииниң дугайын ол чекреттер тодаргай херечилеп турар. Дешир өрүк транспортунга чоруурунуң хөлелиниң 25 хуу өстүрерин шиитпирлөөн.

Ажылчы чоннарның амыдыралының ыныда-ла куду деннелин улам төрайтадыр деп турар ындыг хемчеглерге соңгукчуларның таарышпайн турарын бөрүмдалаш, чазак болза, «экономиканы декреттер дузазы-биле боттаңдырар» тускай бүрүн эргелерни аңаа тыпсырын негөөн. Чазактың ол негелдезин Национал хуралдың саң-хөө комиссиязы хүлээп албаан. Ынчалза-даа Франс Пресс агентилелиниң медеглеп турары-биле алырга национал хуралдың «төлевилелди оон баштайгы угаазы-биле хүлээп алырын Мейер негөөн болгаш бүзүрел дугайында айтырыгны киирген, бодунуң чазааның турар, турбазын төгеге киирген. «Эргежок чугула бүрүн эргелерни» чазактың ап шыдаарының дугайында чигининишкинни барыын үзелдиг «Фигаро» солун безин илереткен болгаш парламент шаанда Пинейниң чазаанга бүзүревезинин резолюциязын база-ла онза бүрүн эргелериң дугайында айтырыгның ужурундан үндүрген деп сагындырган.

Мейерниң чазааның саң-хөө талазы-биле хоойлу төлевилелин деткиринден чүгле коммунистер эвес, харын ол ышкаш барыын үзелдиг депутаттарның дыка хөйу безин ойталаанар. Олар чазакка бүзүрээринге удур бадылаанар, оон түннелинде Мейер дүжүп берген. Ол болза, саң-хөөнүн бергелерин улустуң амыдырал деннелиниче халдаашкын-биле чиигедип алырының ораалдажышкынының улус массалар ортузунда эң-не алдар-хүндү чогунуң херечизи болуп турар болгаш Францияның амгы чагырыкчы белүктериниң чурту милитаризастаарынче угланган политиказының буурап дүшкениниң база херечизи болуп турар. Чүгле тайбың экономикага национал болгаш демократтыг политикага бүгү француз улустуң эрге-ажыын барымдаалаш шиитпирлиг эргилдени чорудары саң-хөөнүн кадыкшылгазын болдуруп шыдаарын дуржулга херечилеп турар.

ВЕНГРИЯНЫҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ЧАҢГЫС ЭВИНИҢ БОЛГАШ СЫРЫЙ КАТЫЖЫЫШКЫНЫНЫҢ КҮЧҮЛҮГ КӨРГҮЗҮҮ

Венгр Улус Республиканың Күрүнеиниң хуралынга май 17-де болган соңгулдаларының түннелдери болза, бодунуң чазаан болгаш Венгр ажылчы чоннар партиязын долгандыр чурттуң ажылчы чоннарының канчаар-даа ажок сырый катыжышкынының, оларның политиказын деткиринин, аңаа бүзүрээринин, венгр улустуң помещиктиг кулданышкындан болгаш капиталистиг дарладан чарып алган, экономиктиг болгаш культуралыг чечектелиишкиннинг чырыткылыг перспективазын оон мурнунга ажыткан ниитилелдиң чаа тургузуунга оларның бердингенинин чаа тодаргай көргүзүү болган.

Соңгукчулар бедик идепкейжи чоруктуң көргүскен. Соңгуур эргелиг 6501869 хамаатылардан бадылаашкынга 6370519 кижи, азы бүгү соңгукчуларның 98 хуузу киришкен. Хамаарышпас чоруктуң Пационал фронтузундан депутаттарга кандидаттар дээш 6256653 бадылаашкыннар бердинген, ол болза, бадылаашкынга кирген бүгү кижилериң 98,2 хуузу болур.

Бодунуң чазаанга, бодунуң төрөөн венгр ажылчы чоннар партиязынга хамаарышпас чоруктуң Улус фронтузунга венгр улустуң бүзүрелиниң ыныг кайгамчыктыг илергейлээшкинин чүүн-биле тайылбырлаарыл? Ол бүзүрел болза, ол политиканың шынгыынга, ажылчы чоннарның калбак массаларының ниити эрге-ажыктарынга бүрүн дүүшкек чоруунга улустуң практика кырынга бүзүрээни-биле тайылбырлатынар. Эрткен соңгулдалардан бээр дөрт чылдарның дургузунда социалистиг тургузуушкуннуң хереэнге Венгрия кайгамчыктыг чедишкиннерни чедип алган.

Аңгы дайзыннарының удурланышкыннары турза-даа, ол кыска хуусаанның дургузунда чурт ажыл-агыйның болгаш культураның бүгү-ле адырларынга дыка бурунгаар шимчээн. Ажыл-агыйның үш чыл планын күш-ажылчы улустуң улуг көдүрүүшкүнүнүң ачызында ийи чыл бөш айларда күүсеткен. Беш чыл планының программазы база-ла чедишкинниг боттаныр турар. Республикада ажыл чокталыр чорук узуткатынган, улустуң материалдыг чаагай чоруу болгаш культуралыг деннели канчаар-даа ажок улуг хемчээлге өскен. Хөй-хөй санныг тараачыннар социалистиг улус ажыл-агыйының оруунче шилчип кирип турар, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилели быжыкан. Бүгү демократтыг лагерь-биле кады Венгрия тайбынның политиказын чайгылыш чок чорудуп, улуг Совет Эвилели-биле болгаш улус демократтиязының чурттарыбиле болунуң акы-дүнмалышкы бузулбас эвилелин быжыглаан.

Тайбынның болгаш демократияның лагеринің бүгү чурттары-биле кады тайбын социалистиг тургузуушкуннуң хереэнге, бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң чаа-чаа чедишкиннерни чедип алырынга бодунуң беленип венгр улус соңгулдалар хүнүнде көргүскен.

Я. МАЗОР.

Кореяга тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарга холбаштыр

ПЕКИН. Синхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Кэсондан дамчытканы:

Нейтралдыг күрүнелериң төлөөлекчилериниң тургустунган дедир чандырылга талазы-биле комиссияның бодунуң эргелерин болгаш хүлээлгелерин үре-түннелдиг боттаңдырарындан америк тала чүге коргуп турарыл, дедир чанарынга боттарының эргелериниң дугайында эргежок чугула тайылбырлаларны дыннаар арганы туттурган шериглерге бээринден чүге коргуп турарыл деп айтырыгта тайбыңчыдылга дугайында чугаалажышкыннарда америк талының кол төлөөзи Гаррисон чаңгыс-даа чүве харыылаваан. Америк туттуруушкунда төрөөн чуртунче дедир чаның келген аарыг болгаш балыглатырган кыдат улустуң эки-турачыларының Чечжуо орулукта америк лагерьге оларны хоруудап турганының дугайында чугааларында ол айтырыгта харыы илереткиниң турар.

Оларның эыт-кежин күш-биле демдектээринге удурланып турганы дээш оларны эттеп эриидеп, бертиндирип турган. Хостатырган туттурган шериглериң холдарында холаң черлер—демдектээн черлерни сөөлүнде оларның кезин казаванының истери бар болуп турар.

Эрткен чылдың апрельде парлатынган, дедир чанарынче бүгү туттурган шериглерни кыйгырып турар корей болгаш кыдат таланың медеглелин туттурган шериг бүрүүнге дыңнаткан бис деп американнар хөй удаа медеглеп турган болза-даа, херек кырында олар ол медеглелди туттурган шериглерге кажан-даа дыңнатпаанар.

Туттурган шериглерни күш-биле демдектеп турган чорук американнарның удурланып шыдавазы факт болуп турар. Ол факт америк парлалганын дыннаыгларычаан безин илереп турган.

Байдал эң тодаргай: бир эвес боттарының тура-соруун илередир боттуг арганы туттурган шериглерге берген болза, олар дедир чанарын негөөн турарлар ийик. Американнар харын оон коргуп турар дээрзи мырыңай илден-дир.

(СЭТА).

—⊙—

Францияның национал хуралы Мейерниң чазаанга бүзүревезин илереткен

ПАРИЖ. Май 21-де Национал хуралга чазакка бүзүрел дугайында айтырыг талазы-биле бадылаашкыннар болган.

«Административтиг аппаратты эде организастварының талазы-биле хемчеглерни боттаңдырарынга» кызыгаарлаан бүрүн эргелерни чазакка бээриниң дугайында саң-хөөнүн хоойлу төлевилелинин ийги чүүлүн бадылаар деп негелдеге холбаштыр ол айтырыгны премьер-министр тургускан.

Май 21-де Национал хурал 244 бадылаашкыннарга удур 328 бадылаашкыннар биле чазакка бүзүрээринден ойталаан болгаш Рене Мейер министрлер-биле кады Национал хуралдың хуралынган үне берген.

Оон соонда чазактың хуралын кылган соонда Министрлер Чөвүлелиниң кежигүннери республиканың президентизиниң турар черинге барган болгаш дүжүп берилишкиниң дугайын аңаа медеглээннер.

Чазактың дүшкени болза, саң-хөө, экономиканың ханы бергедөөшкиннериниң, чуртта экономиктиг ажыл чорудулганын ниити кудулаашкынының үржүү болур, ол бергедөөшкиннерге удур чогуур ниитпирлерни Рене Мейерниң чазаа тып шылаваан.

Кол чүүлү чазакка онза бүрүн эргелерни бээрин көрүп турар (ийиги чүүл) чазактың чаа саң-хөө хоойлу төлевилелдери чуртка ханы таарымнас чоруктуу хайныктырган, ынчангаш Национал хуралдың барыын үзелдиг хөй санныг депутаттары безин оларны күштүг болдурары дээш бадылаваан болгаш чазакка бүзүревес чоруктуу илередири дээш коммунистер-биле кады бадылаар ужурга таварышканнар.

(СЭТА).

—⊙—

Грециядa аш

АФИНЫ. «Авги» солуннуң бижээни:

Алды айларның дургузунда үргулчүлээн ажыл чокталыышкынының ужурунда Кавалда коргунчуг байдал тургустунуп келген. Чон чүүү-даа канчаар аайын ті-шпайн барган. Тапкы кылыр ажылчыннарның хөй хөй өг-бүлелери аштап өлүрүн манап, боттарының бажыңнарында дуглатынып чыдып алганнар. Аштаан чурттакчылар хлеб быжырар черлерже халдаашкын кылгаш хлебти булаап апарганнар. Эжелел үезинде болуп турган ышкаш, аштаан ыжып хаваннаар чоруктар бар болуп турар.

Күш-ажыл министри Кавалга чораан үеде хөй-хөй ажылчыннар аңаа боттарының байдалының дугайын медеглээннер. Аңаа эрге-чагыргалар ажылчыннарны масалыы-биле тудуп хоруудаары-биле харылаан. Май 19-та Кавалга тудуп хоруудаашкыннарны база катап чоруткан.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының май 24-те медээлээни болза, эрткен хүннүң дургузунда өүгү фроттуларга шоолуг эвес тулчуушкунчаа чорутунган.

Май 24-те Улустуң армиязының зенитчиг кезектери дайзынның ийи самолёдун аңдара аткан болгаш 6 самолёттарны үрей аткан.

(СЭТА).

Кореяның тайбың хоорайларын болгаш суурларын американнар бомбалап турары

ПХЕНЬЯН. Соңгу Кореяның тайбың чурттакчыларлыг черлерин бомбалаарын америк ужар-чүүл үргулчүлеп турар. Ол бомбалаашкыннар хүннүң-не күштелип турар. Кореяның Төп телеграф агентилелиниң дыңнадып турарын өзугаар алырга май 18-че дүне хөй бөлүк америк бомбардировщиктер Хванхэ можуда Чэрен уезиниң тайбың суурун ийи шактын дургузунда бомбалаан. Янзы-бүрү калибрлиг 300 ажыг бомбаларны октаан. Бомбалаашкынның түннелинде 100 ажыг тараачыннар өлүрткен, а ол ышкаш 120 хире тудуглар үрелген.

Май 18-тиң эртенинде 11 шакта 35 америк шүүргедекчи-бомбардировщиктер ол-ла можунуң Солхэ уезилиниче халдаашкын кылган. Олар дыка хөй тайбың чурттакчыларны өлүрүп база балыглаш, өлүмкаш чүс бомбаларны октааннар.

Май 19-та «В-29» деп 14 америк бомбардировщиктер Соңгу Пхенан можуда Кончхон районну кадыг-дошкуну-биле бомбалаан. Одче муң ажыг оожум частыр, чаза тевер, өртендирер болгаш бузуңдуларлыг бомбаларны октаан. Дыка хөй херазженнер, кырганнар болгаш бичии уругдар өлген, тараачыннарның хөй санныг тудуглары үрелген.

Май 20-де эртен 3 шак турда америкадар бомбардировщиктериниң бүгү бөлүү Соңгу Пхенан можунуң Учхонь хоорайының районунда тайбың чурттакчыларлыг черлерже бомбаларны октаан. Тайбың чурттакчыларының аралынга өлүм-чидим болган.

Май 21-де 26 америк шүүргедекчи-бомбардировщиктер Мурнуу Хамген можуда Синьхо уезинин араатаныы-биле бомбалаан. Бомбалаашкын 3 шак үргулчүлээн. Америк ужудукчулар тайбын чурттакчыларының кырынче 150 ажыг бомбаларны октааннар болгаш пулемёт-биле суурну боолааннар.

Суваньның суг шыгжамырын бомбалаанындан болган үеден когараан тарааччыннарның чер бажыңнары турган Пхеньянның кыдыында Чарен уезилиниче ол-ла хүн «ужар шивээ» дээр 6 аар бомбардировщиктер халдаашкын кылган.

(СЭТА).

СПОРТ

Бокс талазы-биле Европаның бирги черинде

ВАРШАВА. Бокс талазы-биле Европаның бирги чери дээш маргылдааның шүүлде ужуражылгазы май 24-те болган.

Эң-не чиик деңзиге Букер (Польша) Майдлехти (Чехословакия) уьдуп алган. Чиик деңзиге Польшаның Степановту (ССРЭ) уьткан. Чартык чиик деңзиге Енгибарян (ССРЭ) Юхашты (Венгрия) уьткан. Бирги чартык ортумак деңзиге Дрогош (Польша) Ирландияның боксёру Миллигенни уьдуп алган.

Ийиги чартык ортумак деңзиге ССРЭ-ниң Щербаков-биле Польшаның Хихле ужурашкан. Тиилелгени польша боксёр чедип алган.

Бирги ортумак деңзиге Уэльс (Англия) Решти (Барыын Германия) уьткан.

Ийиги ортумак деңзиге Вемхомнер (Барыын Германия) Коутнопну (Чехословакия) уьткан.

Чартык аар деңзиге Ницке (Герман Демократтыг Республика) Гжелякты (Польша) уьткан.

Аар деңзиге Шоцикас (ССРЭ) Венгжинякты (Польша) уьткан.

Команда талазы-биле бирги черни Польша, ийиги черни ССРЭ, үшкү черни Барыын Германия, дөртү черни Англия болге Чехословакия үлешкеннер.

Европаның чемпиону атты болгаш алтын медальларны совет боксёрлар Енгибарян биле Шоцикас алганнар. Мөңгүн медальларны совет боксёрлар Степанов, Заеухин болгаш Щербаков олар алганнар.

(СЭТА).

Баскетбол талазы-биле Европаның бирги чери дээш

Баскетбол талазы-биле оолдар командаларының Европаның бирги чери дээш маргылдаазы май 24-те Москваның төп «Динамо» стадионунга байырлыы-биле ажыгтынган. Маргылдаада 17 чурттарның командалары киржип турар.

... Стадионну байырладыг кылдыр каастап-шимепкен. Барыын талакы индирниң бүт-бөмбүүнүң шөлүнде — он чеди чурттарның күрүне туктары. Он-он муң москвачылар стадионнуң улус олурар черин долдур олурупканнар.

Хүндүскүнүң 12 шак. Фанфараларның үннери чаңгыланып турган. Марштың үнүнүң адаа-биле, көрүкчүлерниң диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле уткуштур маргылдааның киржикчилери шөлче үнүп келген болгаш барыын талакы индирнин базрынга чыскаалдыр турупканнар.

Маргылдааны эрттиреринде талалы-биле организакчы комитеттиң даргазы И. Вересков аалчыларга байыр чедирген.

Оон соонда Бүгү-делегейниң баскетбол федерациясының чингине секретары дээрги В. Джонс чүве чугаалаан..?

Маргылдааның түгүн көдүрүп үндүрер эрге 1951 чылда баскетбол талазы-биле Европаның чемпиону—ССРЭ-ниң командазынга онаашкан. ССРЭ-ниң Күрүне гимнизиниң үүнүн адаа-биле совет команданың капитаны О. Коркия бистиң Төрөөн чуртувустүң кызыл тугун көдүрүп үндүрген.

Маргылдааны ажытынган деп чарлаан. Москваның школачылары баскетбол командаларының капитаннарынга дириг чечектерни эккеп тутканнар.

Баскетбол шөлүнге бир дугаарында Румыния биле Италияның командалары ужурашкан. Итали спортсменнер уьтканнар.

Финляндияның спортсменнери Ливанның командазынга аштырышкынны таварыштырган.

Совет Эвилелиниң командазы-биле Бельгияның баскетболистериниң оюну кончуг солун болган. Маргылдаа ССРЭ-ниң командазының тиилелгези-биле 59:31 санныг болуп доозулган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

Тыва автономнуг областың садыг-кооперация школазы садыг болгаш бухгалтерия салбырынга 1953—1954 өөредилге чылдарынга өөренирчилерни хүлээп алырын чарлап тур.

Өөредилгениң хуусаазы 1 чыл.

18 хардыг, 7 класстан куду эвес билиглиг, садыг салбырынга өөренирингге 6 айдан эвээш эвес, бухгалтерия салбырынга өөренирлерге 1 чылдан эвээш эвес садыг шугумунга ажылдаанының ажыл стажтыг кижилерни хүлээп алыр.

Өөренирин күзээннери райХНЭ-ни, хоорХНЭ-ни, кодээХНЭ-ни, ажылчы коопту дамчыштыр, адаанда документилерни киргени-биле садыг-кооперация школаларының дирекциязы хүлээп ап турар.

1) Школаның директорунуң алынга бижээн билдириишкин;
2) Допчу намдар;
3) Эртеминиң дугайында шынзылыга (ол болун);
4) бүрүткетинген кадрлар бүрүткели;
5) Кадыының дугайында шынзылга;
6) Школага чедип келгеш паспортун экзээп көргүзер;
7) Үш чурук (хемчеели 6×9 сайтиметр).
8) РайХЭ-ниң чорутканының бижии;
9) Эң сөөлүнде ажылдап турган черинден бижээн характеристика.

Школага кирер кижилер 1953 чылдың августун 20-ден эгелеп, 7 класстың деңнели-биле киреринин экзаменин адаанда эртемнерге дужаар:

1) Орус, тыва дылдар. (аас болгаш бижимели-биле).
2) Арифметика (аас-биле болгаш бижимели-биле).
3) ССРЭ-ниң конституциязы.

Школага хүлээп алганнарны стипендия болгаш чурттаар чер-биле хаңдырар.

Билдириишкиннерни 1953 чылдың августун 10-дан эгелеп хүлээп алыр.

Өөредилге 1953 чылдың сентябрьнын 1-ден эгелээр.

Школаның адрези: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 36, Садыг-кооперация школазы.

Школаның дирекциязы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң ораалакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң — 3—88; харыысалгалыг секретарьның 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, кодээ ажыл-агый, үлетүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 3—68, иштики информация, бухгалтерияның — 3 — 65

ТС01873. Облкуусконмуң Типографиязы